

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

მაია ადვაძე

უარყოფის პრაგმატული ასპექტები
სხვადასხვა სისტემის ენებში
(ქართული და ინგლისური ენების მასალაზე დაყრდნობით)

ფილოლოგიის დოქტორის (1005) აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად

წარდგენილი დისერტაციის

აკტორეფერატი

სპეციალობა ტიპოლოგიური ლინგვისტიკა

თელავი

2015 წ.

ნაშრომი შესრულებულია იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ქართული ფილილოგიისა და უცხო ენებისა და ლიტერატურის დეპარტამენტებში

სამეცნიერო ხელმძღვანელ(ებ)ი:

მანანა რუსიეშვილი, პროფესორი

ნუნუ გელდიაშვილი, პროფესორი

რეცენზენტები:

მანანა ღარიბაშვილი, პროფესორი

ნინო შარაშენიძე, ასოცირებული პროფესორი

დაცვა შედგება 2015 წლის ”_____” _____, _____ საათზე იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე: კორპუსი _____ აუდიტორია _____

მისამართი:საქართველო, თელავი, 2200

ქართული უნივერსიტეტის ქუჩა N 1

ტელ: +995 350 27 24 01

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკასა და ვებ-გვერდზე:<http://tesau.edu.ge>

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი,

პროფესორი

ნინო კოჭლოშვილი

სადისერტაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

წარმოდგენილი სადისერტაციო ნაშრომი „უარყოფის პრაგმატული ასპექტები სხვადასხვა სისტემის ენებში (ქართული და ინგლისური ენების მასალაზე დაყრდნობით) შედგება შესავლის, ოთხი თავისა და დასკვნითი ნაწილისგან.

ნაშრომის შესავალში განხილულია ნეგაციის ფენომენი, მისი გამოხატვის თავისებურებები ენებში. უარყოფა შესწავლილია ანტროპოცენტრისტულ-კომუნიკაციური პარადიგმის საფუძველზე, რომელიც ენის უმაღლეს რანგობრივ ერთეულად მიიჩნევს ტექსტს/დისკურსს. შესაბამისად, “უარყოფის მოქმედების სფეროდ” მიჩნეულია არა წინადადებისათვის განმსაზღვრელი პრედიკაცია, არამედ მიმართებათა ის სისტემა, რომელიც დამახასიათებელია მთლიანად ტექსტისათვის/დისკურსისათვის. აღნიშნული მოითხოვს ნეგაციის პრაგმატულ ასპექტში განხილვას, რაც გულისხმობს დისკურსში ინტერსუბიექტურობის (ადრესანტისა და ადრესატის) გათვალისწინებას. ასეთი მიდგომით პრიორიტეტული ხდება: სამეტყველო აქტი, ადრესანტის ინტენცია, მეტყველებითი ზემოქმედება, კომუნიკანტების ურთიერთობა და მასთან დაკავშირებული სირთულეები, სამეტყველო გარემოს თავისებურებები, წარუმატებელი კომუნიკაციის მიზეზები, სამეტყველო აქტის კომუნიკაციური სტრატეგიები და ტაქტიკა და ა.შ.

ანტროპოცენტრისტულ-კომუნიკაციური პარადიგმის საფუძველზე კვლევა მოიცავს აღნიშნული საკითხის განხილვას ენის სისტემურ დონეზე, რაც ნაშრომის ფარგლებში გულისხმობს უარყოფის გამოხატვის საშუალებების სისტემატიზაციას ინგლისურ და ქართულ ენებში და ამის საფუძველზე, ილოკუციური აქტების დონეზე მათი ფუნქციების განსაზღვრას.

ნაშრომის ფარგლებში ჩატარებულია უარყოფის გამოხატვის საშუალებების შეპირისპირებითი ანალიზი ინგლისურ და ქართულ ენებში სემანტიკურ, სინტაქსურ და სამეტყველო აქტების დონეზე. მათ შორის განხილულია ორმაგი უარყოფის თავისებურებები ქართულ ენაში, ორმაგი უარყოფის სინტაქსური კატეგორიები ლინგვისტიკაში, ლიტოტესი, იმპლიციტური უარყოფის გამოხატვის საშუალებები სემანტიკურ, სინტაქსურ და დისკურსის დონეზე, ინგლისურ ენაში უარყოფითი პოლარული ელემენტები და ამის საფუძველზე სავარაუდო უარყოფითი პოლარული ლექსიკური ერთეულები ქართულ ენაში, უარყოფასთან ასოცირებული და გამამძლიერებელი ლექსიკური ერთეულები ქართულ და ინგლისურ ენებში.

ნაშრომის მიზანია ქართულ და ინგლისურ ენებში დისკურსის დონეზე ნეგაციის განმსაზღვრელი ლექსიკური ერთეულების სისტემატიზაცია, ნეგაციის, როგორც სამეტყველო აქტის, ფუნქციები ტექსტში/დისკურსში და მისი ილოკუციური მნიშვნელობის განსაზღვრა, ნეგატიური რეაქციის სამეტყველო აქტების კლასიფიკაცია, “ც”, “კი”, “არც” და “არ” ნაწილაკების ფუნქციები დისკურსში, ამ ნაწილაკებით გამოხატული უარყოფითი სამეტყველო აქტების კლასიფიკაცია პრაგმატული კუთხით და მათი შეპირისპირებითი ანალიზი ინგლისურ ენასთან.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე მდგომარეობს იმაში, რომ პირველად ხორციელდება უარყოფის სისტემის შემუშავება ქართულ ენაში და უარყოფის შეპირისპირებითი ანალიზი ინგლისურ და ქართულ ენებში. უარყოფის კვლევასთან ჩვენ მიერ უკვე დასახული ამოცანების გადაჭრა ხდება თანამედროვე პრაგმატიკის ისეთ პრინციპებზე დაყრდნობით, როგორცაა ინტერსუბიექტურობის ენობრივი პრინციპი, ადრესანტის ინტენცია, სამეტყველო აქტის ილოკუციური მნიშვნელობა. ანალიზისთვის გამოყენებულია ინგლისურენოვანი და ქართულენოვანი მხატვრული ლიტერატურა.

ნაშრომზე მუშაობისას გამოყენებულია კვლევის შემდეგი მეთოდები:

შერჩევის მეთოდი, რომლის საფუძველზე საანალიზო ტექსტებიდან ხდება ნეგატიური ფრაზების გამოყოფა. მასალად გამოყენებულია ინგლისურენოვანი და ქართულენოვანი ლიტერატურა შესაბამისი თარგმანებით.

აღწერითი მეთოდი, რომლის საფუძველზეც ხდება საანალიზო ტექსტებში მოძიებული უარყოფის გამოხატვის ენობრივი საშუალებების კლასიფიკაცია და დახასიათება. სისტემურ დონეზე გამოყოფილ იქნა დისკურსში ნეგაციის გამომხატველი ლექსიკური და სინტაქსური საშუალებები ინგლისურ და ქართულ ენებში და აიგო შესაბამისი ველები. შემდგომ გაკეთდა უარყოფითი ლექსიკური ერთეულების შემცველი ფრაზების პრაგმატული ანალიზი.

შედარების მეთოდი. ჩატარდა შეპირისპირებითი ანალიზი ქართულ პირველწყაროსა და შესაბამის თარგმანს შორის. დადგინდა უარყოფის ტრანსფორმაციის თავისებურებები ქართულ და ინგლისურ ენებში.

დისერტაციის თეორიული მნიშვნელობა მდგომარეობს იმაში, რომ პირველად არის შესწავლილი უარყოფის ენობრივი უნივერსალია ქართულ ენაში პრაგმატული თვალსაზრისით და მისი შეპირისპირებითი ანალიზი ინგლისურ ენასთან.

დისერტაციის პრაქტიკული მნიშვნელობა განისაზღვრება იმით, რომ ნეგაციის ენობრივი ფენომენის შიდა და ენათაშორისი ინვენტარიზაცია დისკურსის დონეზე იძლევა უარყოფის ახლებურად გააზრების საშუალებას ზოგად თეორიულ ასპექტში და ქართულ და ინგლისურ ენებში მისი შეპირისპირებითი ანალიზის საშუალებას.

ნაშრომის სტრუქტურა: სადისერტაციო ნაშრომი შედგება 176 გვერდისაგან. ნაშრომი მოიცავს შესავლს, ოთხ თავსა და დასკვნით ნაწილს. ნაშრომს თან ერთვის გამოყენებული ლიტერატურისა და საანალიზო წყაროების სია.

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

უარყოფის კვლევას მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია არა მარტო ლინგვისტიკაში. უარყოფას საუკუნეების მანძილზე სწავლობდნენ ფილოსოფოსები, ლოგიკოსები.

ნაშრომის ფარგლებში უარყოფის შესწავლა ხდება ენის სისტემურ-სემიოტიკური და ანტროპოცენტრისტულ-კომუნიკაციური პარადიგმის ფარგლებში. ნაშრომში უარყოფის მოქმედების სფეროდ განსაზღვრულია ტექსტი, თუმცა, ხდება იმის

გათვალისწინებაც, რომ ტექსტის სტრუქტურულ ერთეულს წარმოადგენს წინადადება, ხოლო წინადადების სტრუქტურულ ერთეულს - სიტყვა. კერძოდ, დისკურსში ნეგაციის გამოხატვის საშუალებების აღწერას ვიწყებთ ენის სისტემური დონიდან და სინტაქსის გავლით მივდივართ დისკურსში/ტექსტში მისი გამოხატვის საშუალებებისა და ფუნქციის შესწავლამდე.

ნაშრომში საანალიზო მასალად გამოყენებულია ქართველი და ინგლისურენოვანი მწერლების ნაწარმოებები (გ. შატერაშვილი, მკვდრის მზე (ინგლისური თარგმანით); ჯავახიშვილი, მოთხრობები (ინგლისური თარგმანით); გ. დოჩანაშვილი, გამსვლელი პაიკი; ა. სულაკაური, პაწაწინა ნიგვზის ტოტი; ა. ჩხიკვიშვილი, თოვლი; ჯ. ჯოსი, დულბლინელები; ე. ჰემინგუეი, მოთხრობები; ლ. კეროლი, ალისა საოცრებათა ქვეყანაში; ჯ. სელინჯერი, თამაში ჭვავის ყანაში; მოთხრობები (ქართული თარგმანებით) და სხვ.

I თავი – უარყოფის კვლევა ლინგვისტიკაში

უარყოფის კვლევა პარადიგმული მოდელის მიხედვით შეიძლება დაიყოს სამ ეტაპად:

I ეტაპი არის ანტიკური ეპოქა, როდესაც უარყოფა განიხილებოდა როგორც ფილოსოფიური და ლოგიკური პრობლემა.

II ეტაპი: უარყოფის ფენომენით დაინტერესება გრძელდება ფილოსოფიასა და ლოგიკაში. უარყოფის, როგორც ლინგვისტური პრობლემის კვლევა, ძირითადად უკავშირდება მე-20 საუკუნეს. თუმცა დაიწყო უარყოფის სხვადასხვა ასპექტის შესწავლა დაწყებული მორფოლოგიიდან უარყოფის ლოგიკური ასპექტებითა და ტიპოლოგიური კვლევებით დამთავრებული. შემდგომში უარყოფის კვლევა განვითარდა ორი განსხვავებული მიმართულებით: (1) ლოგიკური მიმართულება, რომელიც არ გამორიცხავს ენობრივი ასპექტების კვლევას; (2) უარყოფის ტიპოლოგიური კვლევა: უარყოფის ლინგვისტური ასპექტი დაუკავშირდა წინადადებას, რომელიც იქცა უარყოფის მოქმედების სფეროდ, რაც, თავის მხრივ, ნიშნავდა მის შინაგან კავშირს პრედიკაციასთან.

ამ პერიოდში ბევრი ლინგვისტი სწავლობდა უარყოფის ტიპოლოგიას: პ. კარელი, ო. დალი, მ. მიესტამო, მ. დრაიერი, ჯ. ფეინე, ი. გრინბერგი და სხვ. უარყოფის სხვადასხვა ასპექტს სწავლობდნენ: ე. კლიმა, ლ. ჰორნი, უ. ლადუსო, ა. ჯიანაკიდოუ და სხვ. უარყოფის კვლევის პროცესში გამოიყო უარყოფითი კონტექსტისთვის დამახასიათებელი ე.წ. უარყოფითი პოლარული ლექსიკური ერთეულები.

ლინგვისტები სწავლობდნენ უარყოფის სინტაქსურ მახასიათებლებსაც: ორმაგ უარყოფას, მრავალჯერად უარყოფას, უარყოფის თანაწყობას და ა.შ.

ლინგვისტური კვლევების აღნიშნულ ეტაპზე არ იყო გათვალისწინებული ენობრივი დიქტომიის ფენომენი, ასევე, არ ხდებოდა ინტერსუბიექტურობისა და ტექსტოცენტრიზმის გათვალისწინება.

III ეტაპი: ენობრივი დიქტომიის გათვალისწინებით, უარყოფის ფენომენი განიხილება როგორც სისტემურ, ასევე, დისკურსის დონეზე, პრაგმატულად განპირობებულ ინტერსუბიექტურ და ტექსტობრივ სივრცეში. ტექსტოცენტრული მიდგომის თანახმად, ენა განიხილება, როგორც დისკურსი. წინადადება ითვლება ენის ერთეულად და, შესაბამისად, ტექსტის ნაწილად. ტექსტი ითვლება სემანტიკურ ერთეულად მნიშვნელობის მიხედვით.

ტექსტის ლინგვისტიკა ენას განიხილავს კომუნიკაციის ფორმით (წერიტი თუ ზეპირი), ხოლო ანალიზისათვის იყენებს ფრაზასა და წინადადებაზე დიდ სტრუქტურულ ერთეულებს. სამეტყველო კომუნიკაციის მინიმალურ ერთეულად მიღებულია სამეტყველო აქტი. სამეტყველო აქტი ეწოდება კონკრეტული წინადადების წარმოებას რეალური სამეტყველო კომუნიკაციის პირობებში. უარყოფის ფუნქციები დისკურსში პრაგმატული ასპექტით შეიძლება შესწავლილ იქნეს ისევე, როგორც მტკიცებითი გამონათქვამების ფუნქციები.

უარყოფის ფუნქციებს დისკურსში ასევე სწავლობდნენ მ. ჰალიდეი და რ. ჰასანი, თ. გივონისა, გ. ტოტი, ა. პაგანო, შ. ვენგი და სხვ. ქართულში უარყოფასთან დაკავშირებული ასპექტები შესწავლილი აქვთ: რ. მარსაგიშვილს, რ. ასათიანს, ნ. ხეცურიანს, მ. შერეზადიშვილსა და სხვ.

წინამდებარე ნაშრომში ნეგაციის ლინგვისტური ანალიზი ტარდება სწორედ სამეტყველო აქტების თეორიის შუქზე. კვლევის ერთეულად აღებულია ენობრივი სისტემის კომუნიკაციური აქტუალიზაციის უშუალო შედეგი – დისკურსი და დისკურსით წარმოდგენილი უმაღლესი დონის ენობრივი ერთეული – ტექსტი. დისკურსი გულისხმობს ინტერსუბიექტურობის პრინციპს, რომლის თანახმად, კომუნიკაცია მყარდება ორ სუბიექტს – ადრესანტსა და ადრესატს შორის. უარყოფის ტექსტთან დაკავშირება არგუმენტირებულია იმით, რომ იგი, ისევე როგორც მტკიცება, წარმოადგენს ადამიანის აზრობრივ ქმედებას. შესაბამისად, აღნიშნული ითვალისწინებს ქმედების ავტორის – ადრესანტის ინტენციას, დისკურსის მიზნობრიობას, რომლის რეალიზაციაც შეიძლება სცილდებოდეს წინადადების ფარგლებს. თუმცა, შესაძლებელია, იყოს ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც წინადადებას აქვს ტექსტის ფუნქცია. უარყოფა განიხილება ფუნქციური და სტრუქტურული თვალსაზრისით და ხდება მისი სემანტიკური ანალიზი.

უარყოფის კვლევა, როგორც ინტერსუბიექტურად კონსტრუირებული ტექსტობრივი ფენომენისა, საინტერესო, პროდუქტიული და პერსპექტიულია. იგი იძლევა საშუალებას, ნეგაცია განხილულ იქნეს უფრო სიღრმისეულად, რაც სცილდება წინადადების ფარგლებით განსაზღვრულ პრედიკაციას და ავლენს უარყოფის არა მხოლოდ ექსპლიციტურ, არამედ იმპლიციტურ ასპექტებსაც.

თავი II - უარყოფის გამოხატვის საშუალებები ინგლისურ ენაში

ინგლისურ ენაში ენის სისტემურ დონეზე უარყოფა შეიძლება გამოხატულ იქნეს უარყოფითი ლექსიკური ერთეულებით, რომლებსაც შეიძლება იმთავითვე ჰქონდეს უარყოფითი სემანტიკური მნიშვნელობა ან წარმოებული იყოს სხვადასხვა საშუალებით. ინგლისურში უარყოფითი ლექსიკური ერთეულების წარმოების საშუალებებია: აფიქსაცია, პრეფიქსაცია და სიტყვათწარმოება.

უარყოფითი სემანტიკის ლექსიკური ერთეულები ინგლისურში დიდი მრავალფეროვნებით გამოირჩევა და წარმოადგენს ენის სხვადასხვა მეტყველების ნაწილებს: (1) უარყოფითი სემანტიკის ზმნები; (2) უარყოფითი ნაცვალსახელები; (3) ე.წ. n-სიტყვები; კავშირი - neither...nor; (4) უარყოფითი წინდებული: without; (5) ლექსიკური წყვილი ერთეულები, რომლებიც ურთიერთჩანაცვლებადია კონტექსტის მიხედვით (დადებითია თუ უარყოფითია კონტექსტი, მაგ.: some – any და ა.შ.); (6) სიტყვები, რომლებიც არ არის ფორმით უარყოფითი, მაგრამ გამოდის უარყოფითი მნიშვნელობით, მაგ.: hardly, scarcely, barely, few, little, rarely, seldom და ა.შ.

გარდა ამისა, ენებში არის ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც ყოველთვის ან ხშირად კოლოკაციაში იმყოფება/ასოცირებულია უარყოფასთან - უარყოფითი პოლარული ლექსიკური ერთეულები. მათ აქვთ შეზღუდული გამოყენება, გამოიყენება მხოლოდ უარყოფით კონტექსტში/უარყოფის მოქმედების სფეროში. ასეთი ლექსიკური ერთეულებია: any (ნაცვალსახელი), yet, ever, until (ზმნიზედები), bother to (ზმნა) და ა.შ. ამ ჯგუფში შედის სიტყვათა კომბინაციები და ფრაზეოლოგიზმები - *to lift a finger, to drink a drop, to budge an inch, to hurt a fly, to give a red cent, to bat an eye, to eat a bite, to do a thing, to give a damn/shit, to say a word, to utter a sound, in the least* და ა. შ.:

უარყოფითი პოლარული ლექსიკური ერთეულების სემანტიკური თვისებები მნიშვნელოვნად განსხვავდება უარყოფითი კვანტორების სემანტიკური თვისებებისაგან. მათ მიერ გამოხატული უარყოფა უფრო მრავალფეროვანია. უარყოფით პოლარულ ლექსიკურ ერთეულებს უარყოფის გამოხატვისათვის სჭირდება ზმნით გამოხატულ უარყოფასთან კომბინაცია.

უარყოფასთან ხშირად ასოცირებულია/კოლოკაციაში იმყოფება ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც ხელს უწყობს მის ინტენსიფიკაციას, მაქსიმიზაციას. მათთან კომბინაცია, ძირითადად, გამოხატავს ემფაზას.

როგორც ზემოთქმულიდან ჩანს, ნეგაცია ლექსიკურ დონეზე სცდება უარყოფითი სემანტიკის ფარგლებს. უარყოფითი სემანტიკის ლექსიკური ერთეულების გარდა ამ კატეგორიას მიეკუთვნება უარყოფასთან კოლოკაციაში და უარყოფის მოქმედების სფეროში მყოფი ლექსიკური ერთეულებიც. ნეგატიური და ნეგატიურ კონტექსტში გამოყენებული ლექსიკური ერთეულები, მათი სემანტიკური მახასიათებლების მიხედვით, შეიძლება განვალაგოთ შემდეგნაირად:

(1) მორფოლოგიურ დონეზე უარყოფითი მნიშვნელობის ლექსიკური ერთეულები: nobody, nothing, nowhere და აფიქსაციით წარმოებული: უარყოფითი პრეფიქსებით - un-, dis-, in/im/il/ir-, non-, anti-, contra-/counter-, mis- და უარყოფითი სუფიქსით - -less.

(2) იმთავითვე უარყოფითი სემანტიკის მქონე ლექსიკური ერთეულები: ზმნები - refuse, deny, reject, etc; ზმნიზედები - never, nowhere; წინდებული - without; კავშირები - neither...nor, neither.

(3) დამაკნინებელი მნიშვნელობის ლექსიკური ერთეულები, როგორცაა ზმნიზედები: hardly, scarcely, barely, nearly, ever, almost, only, few, little და სხვ.

(4) უარყოფითი კონტექსტიდან გამომდინარე ჩანაცვლებადი ლექსიკური ერთეულები: any (some), anybody (somebody), anywhere (somewhere), anything (something), anyhow (somehow), anyone (someone), anyway (somehow) და სხვ.

(5) უარყოფასთან ასოცირებული ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც უარყოფის მაქსიმიზაციას უწყობენ ხელს: until, at all, a bit, any more, yet და სხვ.

ზემოთ ჩამოთვლილი ნეგატიური და ნეგაციაში მონაწილე ლექსიკური ერთეულების ბოლო ოთხი ჯგუფი წარმოადგენს უარყოფითი პოლარული ლექსიკური ერთეულების კატეგორიას.

სინტაქსის დონეზე უარყოფა შეიძლება გამოხატულ იქნეს ყველა ტიპის წინადადებით: თხრობითი, კითხვითი, ბრძანებითი.

უარყოფითი თხრობითი წინადადება ასახავს უარყოფით ფაქტს/მოვლენას ან რაიმეზე უარს. ე. კლიმას თანახმად, უარყოფა სინტაქსურად შეიძლება გამოხატულ იყოს ზოგადი (sentential negation) და კერძო უარყოფის (constituent negation) სახით.

ბუნებრივ ენებში ოპოზიციები არასოდეს არის თანაბარი. ყველა უარყოფით წინადადებას არ გააჩნია პირდაპირი მტკიცებითი წყვილი, ისევე, როგორც ყველა დადებით წინადადებას არა აქვს შესაბამისი მარტივი უარყოფა. ამას გარდა, ბუნებრივ ენებში გვხვდება კონსტრუქციები, რომლებიც არ გამოხატავენ არც უარყოფას და არც მტკიცებას, ისინი შეიძლება იყოს პოლარული ერთი ან მეორე მიმართულებით. მ. ისრაელი გამოყოფს სამი ტიპის პოლარულ ოპოზიციას: (1) კონტრადიქცია - ერთი გამონათქვამი სწორია და მეორე - არა; (2) კონტრარობა - მხოლოდ ერთი შეიძლება იყოს ჭეშმარიტი, თუმცა, ორივე შეიძლება იყოს მცდარი; (3) „ვექტორული“ - მოიცავს არა უშუალოდ პროპოზიციის ან პრედიკატის, არამედ სკალაზე თანმიმდევრულად განლაგებული ერთეულების ოპოზიციას.

ოპოზიციის „ვექტორული“ (სკალარული) კატეგორია განსხვავდება კონტრარობისა და კონტრადიქტორობისგან. სკალები ვერ იქნება ჭეშმარიტი ან მცდარი, ისინი განსაზღვრავენ პროპოზიციებს შორის გამომდინარეობით დამოკიდებულებას, მათ რიგითობას / თანმიმდევრობას.

უარყოფა არის ერთ-ერთი ოპერატორი, რომელიც იწვევს სკალის შეტრიალებას. თუ რეგულარულ სკალაზე გამომდინარეობა აღმავალი მიმართულებისაა, შებრუნებულ სკალაზე გამომდინარეობა იქნება დაღმავალი.

სინტაქსური უარყოფის მაგალითია ასევე ლიტოტესი, რომელშიც მტკიცება გამოხატულია საწინააღმდეგო მნიშვნელობის უარყოფით. იგი უშუალოდ დაკავშირებულია კონტრადიქტორულ და კონტრარულ ოპოზიციებთან. ლიტოტესი გვაქვს მხოლოდ კონტრარული (არაკლასიკური) უარყოფის შემთხვევაში, რომელიც არ გამორიცხავს შუალედურ ერთეულს, განსხვავებით კონტრადიქტორულისგან, რომელიც ექვემდებარება შუალედის გამორიცხვის კანონს: This girl is not unmarried, ვინაიდან married - unmarried გამორიცხავს რაიმე შუალედურ ერთეულს.

It is not unwise to take precautions. ამ შემთხვევაში wise – unwise ოპოზიციურ წყვილს შორის არის ჭკუის ხარისხობრივი მაჩვენებლის შუალედური ერთეულები. აქედან გამომდინარეობს, რომ ლიტოტესიც არის სკალარული კატეგორია.

სინტაქსური უარყოფის კიდევ ერთი კატეგორიაა ორმაგი უარყოფა. იგი გულისხმობს ორ სხვადასხვა ენობრივ მოვლენას: წინადადებაში უარყოფითი ნაწილაკის ან უარყოფითი აფიქსის (მორფემის) და მისი გამამძლიერებელი უარყოფითი ნაცვალსახელის ან ზმნიზედის არსებობას ან ორმაგ უარყოფას წინადადების ერთი და იმავე წევრთან (ან წევრების ჯგუფთან). პირველ შემთხვევაში გვაქვს უარყოფა და უარყოფითობის გაძლიერება, მეორე შემთხვევაში - უარყოფის უარყოფა. უარყოფის გამეორება წინადადების სხვადასხვა წევრთან არ არის დაშვებული მონონეგატიურ ენებში, მაგალითად ინგლისურში.

ორმაგი უარყოფის გამოყენების მოტივაცია შეიძლება იყოს: ინფორმაციის ფლობის/დარწმუნების არასაკმარისი ხარისხი; თავაზიანობა; ირონია; პომპეზურობა; შესაბამისი დადებითი კორელატის არარსებობა; ნეგატიური სტრუქტურის პარალელიზმი; პროცესის მინიმიზაცია პირდაპირი ან კონტრადიქციის კონტექსტში.

ლოგიკისაგან განსხვავებით, ორმაგი უარყოფის დროს არ ხდება უარყოფის ანულირება და მტკიცების მიღება. ვუდენი გამოყოფს მრავალჯერადი უარყოფის ოთხ სახეს: (1) ორი უარყოფითი ელემენტი აბათილებს ერთმანეთს, მიიღება მტკიცება; (2) შესუსტებული უარყოფა: ერთი უარყოფითი ელემენტი ასუსტებს მეორეს. შედეგი არის დადებითისა და უარყოფითის შუაში; (3) უარყოფის თანწყობა: ორი ან მეტი უარყოფითი ელემენტის საფუძველზე მიიღება სემანტიკურად ერთი უარყოფა; (4) ემფატური უარყოფა - ერთი უარყოფითი ელემენტი აძლიერებს მეორეს, შედეგი უფრო ძლიერია, ვიდრე მხოლოდ მეორე ნეგატიური ელემენტით.

ზემოთქმულიდან დასტურდება, რომ ნეგაცია სინტაქსურ დონეზეც ბევრად უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე უბრალოდ ნეგატიური მარკერის შემცველი წინადადება, აუცილებელია მისი ფართო კონტექსტში განხილვა, რაც სწორად იქნა შეფასებული თანამედროვე ლინგვისტების მიერ. მათ ნეგაციის ფუნქციების შესწავლა დაიწყეს დისკურსის/ტექსტის დონეზე. ამ კუთხით კვლევის ინტერესის სფეროში მოექცა ფონური ცოდნა, ადრესატის ინტენცია, პრესუპოზიცია და ილოკუციური ძალა.

დისკურსის/ტექსტის დონეზე გამოიყოფა ფარული (იმპლიციტური) და აშკარა (ექსპლიციტური) უარყოფა. ფარული უარყოფის გამოხატვის ლექსიკურ საშუალებებს მიეკუთვნება უარყოფითი სემანტიკის მქონე ზოგიერთი სიტყვა, შესიტყვება და

ფრაზული გამონათქვამი, რომლებსაც არ გააჩნია შესაბამისი ფორმები დადებითი მნიშვნელობით. ასეთებია: ზმნიზედები - hardly, barely, scarcely, დამაკნინებელი მნიშვნელობის ზმნიზედები - few, little, ზმნები: fail, lack და ა.შ.

ფარული უარყოფა გამოიხატება უარყოფითი სემანტიკის ლექსიკური ერთეულების გარეშე. ასეთი გამონათქვამებია: under the weather – to feel unwell or out of all sorts; wide of the mark – not to the point; irrelevant; incorrect; to close (shut one’s eye to smth. – to refuse to see or notice sth (esp. sth unpleasant or bad).

გარდა ამისა, შეიძლება იყოს ფარული პოზიტივი: უარყოფითი ლექსიკური ერთეულით დისკურსის ილოკუციური მნიშვნელობა არ გამოხატავდეს ნეგაციას.

იმპლიციტური პოზიტივისა და უარყოფის შემთხვევაში, გვაქვს შეუსაბამობა ფორმასა და ილოკუციურ მნიშვნელობას/შინაარსს შორის.

ექსპლიციტური უარყოფის შემთხვევაში უარყოფით გამონათქვამებს შეიძლება ჰქონდეს შემდეგი ილოკუციური ფუნქციები: ინფორმირება/განაცხადი (inform/state), დაპირისპირება/კონტრადიქცია/შედარება (oppose/contradict/compare), უარი (deny/refuse/object), შეკითხვა/მოთხოვნა (ask/enquire/request), სინანული (regret), საყვედური (reproach), გამხნეება/მხარდაჭერა (encouragement), ინსტრუქტაჟი (instruct), ეჭვი/ვარაუდი (doubt), ბრძანება (order), აკრძალვა (forbid), გაფრთხილება (warn), სურვილი (wish), თავაზიანობა (politeness).

შეიძლება ითქვას, რომ დირექტივებში, კომისივებსა და ექსპრესივებში შემავალი ილოკუციური მნიშვნელობის მქონე ფრაზები გამოხატავს მოდალობას. ასერტივების ილოკუციური მნიშვნელობა კი - ლოგიკურ უარყოფას.

ნეგაციის ფორმირებაში მონაწილეობას ღებულობს ისეთი ლექსიკური ერთეულებიც, რომლებსაც არ გააჩნია სემანტიკურად უარყოფითი მნიშვნელობა, ასეთია, ძირითადად, ზმნიზედები: hardly, ever, barely, scarcely, at all, a bit და ა.შ..

ჩვენ მიერ განხილული ენის სისტემური ელემენტები შეიძლება განვალაგოთ მზარდი უარყოფითობის მიხედვით შემდეგი თანამიმდევრობით:

(1) დადებითი სემანტიკის ლექსიკური ერთეულები.

(2) უარყოფასთან ასოცირებული დადებითი სემანტიკის ლექსიკური ერთეულები ტექსტში უარყოფის მაქსიმუმიზაციის ფუნქციით - ზმნიზედები: until, at all, a bit, any more, yet და სხვ.

(3) უარყოფითი კონტექსტიდან გამომდინარე ჩანაცვლებადი ლექსიკური ერთეულები: any (some); anybody (somebody); anywhere (somewhere) anything (something), anyhow (somehow), anyone (someone) და სხვ.

(4) მინიმუზატორები, ლექსიკური ერთეულები დამაკნინებელი მნიშვნელობით - ზმნიზედები და ნაცვალსახელები: hardly, scarcely, barely, nearly, almost, only, few, little.

(5) უარყოფითი სემანტიკის მქონე სიტყვების რამოდენიმე ჯგუფი:

- იმთავითვე უარყოფითი მნიშვნელობის მქონე ლექსიკური ერთეულები, რომლებშიც შედის ზმნები: fail, lack, refuse, deny, reject.

- იმთავითვე უარყოფითი მნიშვნელობის ლექსიკური ერთეულები, რომლებშიც შედის ზმნიზედები: never და შედგენილი ზმნიზედა - nowhere;

- უარყოფითი მნიშვნელობის ლექსიკური ერთეულები, რომლებშიც შედის ნაცვალსახელები, მათ შორის შედგენილიც: nobody, nothing, none;
- უარყოფითი მნიშვნელობის წინდებული: without;
- უარყოფითი მნიშვნელობის კავშირები: neither...nor, neither;
- აფიქსაციით წარმოებული უარყოფითი მნიშვნელობის ლექსიკური ერთეულები: უარყოფითი პრეფიქსებით წარმოებული - un-, in-/im-/ir-/il-, non, dis-, anti-, contra-/counter-, a-, mis- და უარყოფითი სუფიქსით წარმოებული - -less;

(6) უარყოფითი მნიშვნელობის ლექსიკური ერთეულები - სინტაქსურ უარყოფა: ნაწილაკი not (ზოგადი უარყოფა) და მსაზღვრელი no (კერძო უარყოფა).

ნეგაციის გამომხატველი საშუალებები სამივე (სისტემური ელემენტების, სინტაქსისა და ტექსტის) დონეზე წარმოდგენილია სქემის სახით (სქემა N1). ისინი განლაგებულია ვექტორზე მზარდი უარყოფითობით, რომელიც იწყება დადებითი სემანტიკის ლექსიკური ერთეულებით და მთავრდება სინტაქსურ უარყოფაში მონაწილე ლექსიკური ერთეულებით – ნეგატიური მარკერებით. აღნიშნულ ვექტორს შეიძლება ვუწოდოთ უარყოფითობის ვექტორი.

დისკურსის დონეზე გამოხატული ნეგაცია მოიცავს ორ ველს: ფარულ და აშკარა უარყოფას. ორივე უარყოფის შემთხვევაში მონაწილეობას ღებულობს ენის სისტემური დონის ლექსიკური ერთეულები და, შესაბამისად, ეს იქნება უარყოფის ლექსიკური ველი. თავის მხრივ, ლექსიკური უარყოფა გამოიხატება დადებითი და უარყოფითი სისტემური მნიშვნელობის მქონე ლექსიკური ერთეულებით.

დადებით სისტემურ მნიშვნელობაში სინტაქსის დონეზე გაერთიანდა: უარყოფასთან ასოცირებული - უარყოფასთან კომბინაციაში მყოფი და უარყოფის მოქმედების ველში ჩანაცვლებადი ლექსიკური ერთეულები - მინიმოზატორები. სამივე ჯგუფი ენის სისტემურ დონეზე ერთიანდება ნეგატიური პოლარული ლექსიკური ერთეულების ჯგუფში, რომლებშიც შედის ზმნიზედები და ფრაზული გამონათქვამები, ნაცვალსახელები და ზმნიზედები.

უარყოფითი სისტემური მნიშვნელობა მოიცავს: უარყოფითი სემანტიკის - იმთავითვე უარყოფით (ცენზორები: ზმნები, ზმნიზედები, წინდებულები, კავშირები და უარყოფითი მარკერები) და წარმოებულ ლექსიკურ ერთეულებს (უარყოფითი პრეფიქსებითა და სუფიქსით წარმოებული და შედგენილი).

თავი III - უარყოფის გამოხატვის საშუალებები ქართულ ენაში

ქართულში ლექსიკურ დონეზე უარყოფა გამოიხატება მორფოლოგიური საშუალებებით (ცირკუმფიქსები, პრეფიქსები), სიტყვათაწარმოებით (ნაწილაკებით არ(ა)/ვერ(ა)/ნუ(რა) ნაწარმოები სიტყვები). იმთავითვე უარყოფითი სემანტიკური მნიშვნელობის ერთეულები ქართულში ძალიან ცოტაა. უარყოფასთან ასოცირებული და კოლოკაციაში მყოფი ერთეულებია: დიდად, ისედაც, ნამდვილად, სულ(აც), ოდნავ(აც), ოდნავადაც, თითქმის, საერთოდ, ჯერ, აშკარად და ა.შ.

უარყოფის სისტემა ინგლისურ ენაში

უარყოფა დისკურსში									
სინტაქსური უარყოფა	ფარული უარყოფა				აშკარა უარყოფა			სინტაქსური უარყოფა	
	ლექსიკური უარყოფა								
	დადებითი სისტემური მნიშვნელობა				უარყოფითი სისტემური მნიშვნელობა				
დადებითი სემანტიკის ლექსიკური ერთეულები	უარყოფასთან ასოცირებული		შეკვეცილი სკალა	უარყოფითი სემანტიკის ლექსიკური ერთეულები					
	უარყოფასთან კომბინაცია - უარყოფის მაქსიმიზაცია	უარყოფის მოქმედების ველში ჩანაცვლებადი ერთეულები	მინიმიზატორები						
	ნეგატიური პოლარული ერთეულები			იმთავითვე უარყოფითი სემანტიკა		წარმოებული		თხრობითი, კითხვითი, მახილის/ ბრძანებითი წინადადებები	
	ზმნიზედები და ფრაზული გამონათქვამები	ნაცვალსახელები ზმნიზედა	ზმნიზედები ნაცვალსახელები	ცენზორები	უარყოფითი მარკერები	აფიქსაცია	შედგენილი		
at all a bit yet ever	(some)-any (somebody)-anybody (somewhere)-anywhere	hardly scarcely barely nearly almost ever only few little	ზმნები refuse deny reject ზმნიზედა never წინდებული without კავშირი neither nor neither	ნაწილაკი not ნაცვალსახელი no	პრეფიქსები- un-, dis-, in/im/il/ir-, non-, anti-, contra-, counter-, mis-; სუფიქსი - -less	nobody nothing nowhere			

ქართული სინტაქსის თავისებურებას წარმოადგენს ორმაგი უარყოფა, რომელიც სავალდებულოა გარკვეულ შემთხვევებში:

(1) თუ უარყოფითი ნაცვალსახელი/ზმნიზედა და შემასმენელი გათიშულია სხვა სიტყვით.

(2) თუ წინადადებაში გამოყენებულია სიტყვები - არც/ვერც ერთი, არავითარი, ვერავითარი, არამც და არამც, არა თუ, არასგზით, ვერასგზით, არაფრის დიდებით, ვერაფრის დიდებით, არც ერთხელ, ვერც ერთხელ - შემასმენლის წინ არ/ვერც ნაწილაკია საჭირო.

(3) თუ უარყოფითი ნაცვალსახელი/ზმნიზედა პრეპოზიციური მსაზღვრელის ფუნქციითაა გამოყენებული, შემასმენლის წინ უარყოფითი ნაწილაკია აუცილებელი.

(4) თუ წინადადების ერთგვარი წევრების წინ უარყოფითი არც, აღარც, ვერც, ვეღარც, ნურც, ნულარც, ნაწილაკებია ნახმარი, შემასმენლის წინ მეორე უარყოფითი ნაწილაკი გამოიყენება.

(5) თუ უარყოფითი ნაცვალსახელი ან ზმნიზედა მოსდევს შემასმენელს, შემასმენლის წინ უარყოფითი ნაწილაკი აუცილებელია.

თუ განვაზოგადებთ, ორმაგი უარყოფა გვაქვს შემდეგი კომბინაციებით:

უარყოფითი ნაცვალსახელი/ზმნიზედა/ზედსართავი +...+ არ + შემასმენელი;

ნაცვალსახელი/ზმნიზედა/ზედსართავი/ნაწილაკი + არ + შემასმენელი;

ნაწილაკი + შემასმენელი + ნაცვალსახელი/ზმნიზედა/ზედსართავი

შეიძლება ითქვას, რომ ორმაგ უარყოფას აწარმოებს შემდეგი ლექსიკური ერთეულები: არ(ა)/ვერ(ა)/ნუ(რა) ნაწილაკები, მათმიერ წარმოებული ნაცვალსახელები, ზედსართავი სახელები და ზმნიზედები, უარყოფასთან ასოცირებული ნაწილაკი „ღ“ და ნაწილაკები უარყოფასთან კომბინაციაში - „ც“, „არც“.

ვან დერ ვუდენის კლასიფიკაციის თანახმად, ქართულში გვაქვს მეორე და მესამე ჯგუფის ერთგვარი სინთეზი: უარყოფის თანწყობა (ორმაგი უარყოფა იძლევა ერთმაგ უარყოფას) და უარყოფის გაძლიერება/ინტენსიფიკაცია.

დისკურსის/ტექსტის დონეზე ქართულშიც გამოიყოფა იმპლიციტური (ფარული) და ექსპლიციტური (აშკარა) უარყოფა. ქართულში იმპლიციტური უარყოფას გამოხატავს იდიომატური გამონათქვამი: ეგრე სად არის! („ასე არ ხდება, არ შეიძლება იყოს), „რა(ს)/რისი/ვინ+ზმნა“, „განა რა+ზმნა“, „რადა+ზმნა“, „სად გინახავს/გაგონილა...“

იმპლიციტური პოზიტივი გამოიხატება შემდეგი ფორმით: „არ+ზმნა“, „განა არ+ზმნა“.

დისკურსის დონეზე ქართულში, ისევე, როგორც ინგლისურში, გვაქვს სამეტყველო აქტები იმავე ილოკუციური ფუნქციებით. გამონაკლისს წარმოადგენს სამეტყველო აქტი ილოკუციური ფუნქციით 'დაჟინება' – '... გინდა თუ არა...', რომელიც დამახასიათებელია მხოლოდ ქართული ენისათვის. ინგლისურის ანალოგიურად, დირექტივებში, კომისივებსა და ექსპრესივებში შემავალი ილოკუციური მნიშვნელობის ფრაზები

გამოხატავს მოდალურ მნიშვნელობას. ესერტივებში შემავალი - უმეტესად, გულისხმობს ლოგიკურ უარყოფას.

იმპლიციტური უარყოფის გამოხატვა ხდება შემდეგი ფრაზებით:

„რა(ს)/რისი/ვინ + ზმნა“, „განა რა + ზმნა“, „რადა + ზმნა“.

გარდა ამისა, გვხვდება ფრაზეოლოგიზმები: „ეგრე სად არის!“, „სად გინახავს/გაგონილა...“, რომლებიც იმპლიციტურად ნეგაციას გამოხატავს.

რაც შეეხება იმპლიციტურ პოზიტივს, იგი გამოიხატება, ძირითადად, შემდეგი ფორმით: „არ + ზმნა“, „განა არ + ზმნა“.

ყოველივე ზემოთ თქმული გამოხატულია სქემის სახით (იხ. სქემა N2).

ქართული ენის დისკურსი წარმოდგენილია სამი ველით: იმპლიციტური და ექსპლიციტური უარყოფა და იმპლიციტური პოზიტივი. ქართული ენის სინტაქსური უარყოფა მოიცავს ყველა ველს. იმპლიციტური უარყოფა გამოიხატება სპეციფიკური ფრაზებითა და სიტყვათა შეთანხმებებით.

უარყოფითი სისტემური მნიშვნელობის ველი მოიცავს უარყოფით ნაწილაკებსა და უარყოფითი აფიქსებით, უარყოფითი ნაწილაკებით წარმოებულ ლექსიკურ ერთეულებს: ცალკე ჯგუფში შედის უარყოფასთან ასოცირებული ნაწილაკი „ღ“.

დადებითი სისტემური მნიშვნელობის ველშია უარყოფასთან კომბინაციაში მყოფი ერთეულები: ნაწილაკები და გარკვეული ლექსიკური ერთეულები.

იმპლიციტური პოზიტივი, ასევე, გამოიხატება სპეციფიკური ფრაზებით.

ორმაგი უარყოფის ველი მოიცავს უარყოფითი ნაწილაკებით ნაწარმოებ ლექსიკურ ერთეულებსა და თვით უარყოფით ნაწილაკებს.

ტემპორალური ასპექტის გამოხატვის შემთხვევაში გვაქვს ნაწილაკი „ღ“.

თავი IV – ნაწილაკებით გამოხატული უარყოფა ენებში

ნაწილაკი ჰქვია ბგერას, ბგერათა კომპლექსს ან სიტყვას, რომელსაც არ გააჩნია დამოუკიდებელი მნიშვნელობა. იგი ერთვის წინადადების წევრს ან მთელ წინადადებას და მნიშვნელობას უცვლის მას რაიმე ასპექტით. ნაწილაკები არის მეტყველების ნაწილების ჰეტეროგენული ჯგუფი. ამ ჯგუფში შემავალ ერთეულებს არა აქვთ გამოკვეთილი ლექსიკური მნიშვნელობა და გრამატიკული კატეგორიები, აქვთ შეზღუდული კონტექსტი. ისინი ხშირად გამოხატავს ადრესანტის დამოკიდებულებას გამოთქმული მოსაზრების მიმართ. შესაბამისად, მათ დიდი პრაგმატული დატვირთვა გააჩნია, აძლიერებს ან ასუსტებს მას.

მოგვიანებით ჯგუფში გაერთიანდნენ ფრაზული და ზეფრაზული ერთეულებიც. დაიწყო ნაწილაკების როგორც დისკურსის მარკერების განხილვა, და კვლევა წარიმართა ფართო კონტექსტის - დისკურსის ფარგლებში.

უარყოფის სისტემა ქართულ ენაში

დისკურსი													
იმპლიციტური უარყოფა	ექსპლიციტური უარყოფა										იმპლიციტური პოზიტივი		
სინტაქსი													
ფრაზეოლოგიზმები და სიტყვათა შეთანხმებები	უარყოფითი სისტემური მნიშვნელობა								დადებითი სისტემური მნიშვნელობა		ფრაზეოლოგიზმები და სიტყვათა შეთანხმებები		
	უარყოფითი სემანტიკის ლექსიკური ერთეულები	სიტყვათწარმოება					უარყოფითი ნაწილაკები	უარყოფასთან ასოცირებული	უარყოფასთან კომბინაცია				
		ავიქსაცია	ნაწილაკებით არ(ა)/ვერ(ა)/ნურ(ა) ნაწარმოები ლექსიკური ერთეულები					ნაწილაკი	ნაწილაკები	ნაწილაკი		ნაწილაკური ერთეულები	
			ორმაგი უარყოფა										
რა(ს) + ზმნა ვინ + ზმნა რალა + ზმნა ზმნიზედა + თუ განა + ზმნა	უარი გარეშე	უ - ი; უ - ო; უ - ურ; უ - ულ; უ - ობა; უ - ება;	არა - ; არა-ობა; არა-ება;	ნაცვალსახ. არა-ვინ არა-ფერი არა-ნაირი არა-ვითარი ზმნიზედები არ-სად არა-სოდეს არ-საიდან	ნაცვალსახ. ვერა-ვინ ვერა-ფერი ვერა-ნაირი ვერა-ვითარი ზმნიზედები ვერ-სად ვერა-სოდეს ვერ-საიდან	ნაცვალსახ. ნურა-ვინ ნურა-ფერი ნურა-ვითარი ზმნიზედები ნურ-სად ნურა-სოდეს ვერა-სოდეს	არ/ვერ/ნუ; არც	ღ	ც; კი; აკი; ხომ; განა	დიდად ისედაც ნამდვილად ისეც სულ(აც) ოდნავ ოდნავაც თითქმის საერთოდ ჯერ აშკარად	არ + ზმნა განა არ + ზმნა		

კვლევის ფარგლებში განხილული იქნება „არ“, „ც“, „არც“, „კი“ ნაწილაკების კომბინაციების ფუნქციები ტექსტში და მათი შესაბამისობები ინგლისურ ენაში.

ქართულში „ც“, „კი“ და „არ“ ნაწილაკების კომბინაციური ფორმებია: „არც“, „არც კი“, „კი არც“, „...ც კი არ“, „კი ...ც არ“, „კი არ“, „...ც არ“.

ტექსტში არც ნაწილაკი გამოხატავს: (1) სახელურ უარყოფას; (2) ქმნის კოგნიტური სკალის მოდელს პრედიკატების მზარდი/კლებადი თანმიმდევრობით და უარყოფს სკალის მინიმალურ ერთეულს; (3) გამოხატავს უარყოფის ტემპორალურ ასპექტს; (4) უარყოფს რაოდენობისა და ჯერადობის მინიმალურ ერთეულს.

„კი“ ნაწილაკს უარყოფით კონტექსტში შეიძლება ჰქონდეს გაძლიერებითი და დამაპირისპირებელი ფუნქციები.

„არც“ და „კი“ კომბინაცია გამოხატავს კონტექსტუალურად მოსალოდნელი შესაძლო ქმედებების მინიმალური ერთეულის უარყოფას.

„...ც კი არ“ კომბინაციის შემთხვევაში, „ც“ ნაწილაკი დაერთვის სახელს, ხდება მისი აქცენტირება/მარკირება და უარყოფა, გვაქვს „ც“ ნაწილაკით მარკირებული სახელური უარყოფა.

„კი“ „...ც“ და „არ“ ნაწილაკების კომბინაცია ხაზს უსვამს აგენტს და აკეთებს კონტექსტუალური სავარაუდო ქმედებების მინიმალური ერთეულის უარყოფას.

“კი” ნაწილაკით ხდება სუბიექტის მარკირება, სკალაზე გვაქვს ამ სიტუაციაში რელევანტური ქმედებები: უარყოფილია სკალის მინიმალური ერთეული, რომელიც პრაგმატულად იძლევა სკალაზე არსებული ყველა პრედიკატის უარყოფას.

„კი“ და „არ“ კომბინაციის საშუალებით ხდება დაპირისპირება, ოპოზიცია პოზიტიურ წყვილთან მიმართებაში:

“კი არ” კომბინაცია მსგავსია “არამედ” მაპირისპირებელი კავშირისა, თუმცა, მათ მიერ გამოხატული კონცეპტები ფუნქციურად განსხვავდება. “არამედ” გამოიყენება იმ შემთხვევაში, როდესაც წინადადებაში არ შემოდის ოპოზიციური ერთეული, გვაქვს არა დაპირისპირება, არამედ ინფორმაციის დაზუსტება. “არამედ” კავშირი უარყოფს თვისებრივ მაჩვენებელს, „კი არ“ კომბინაციას შემოყავს ოპოზიციურ ერთეული. „კი არ“ ასევე გამოხატავს დამატებითობას და ფაქტის დადასტურებას.

„...ც“ და „არ“ ნაწილაკების კომბინაციით ხდება იმ ერთეულის მინიმალური რაოდენობის უარყოფა, რომელ სახელსაც დაერთვის „ც“ ნაწილაკი.

ყოველივე ზემოთქმულის საფუძველზე ჩამოყალიბებულია „არ“, „ც“, „არც“ და „კი“ ნაწილაკებითა და მათი კომბინაციებით გამოხატული კონცეპტები:

(1) „არც“ ნაწილაკი იძლევა კერძო/სახელური უარყოფის მოდელს. გარდა ამისა, არც უარყოფს კონტექსტუალურად მოსალოდნელ ქმედებას.

(2) „არც“ და „კი“ ნაწილაკების კომბინაცია უარყოფს მოლოდინს, პრესუპოზიციას, რომელიც შემოაქვს ნაწილაკს „კი“.

(3) „...ც არ“ ნაწილაკების კომბინაცია უარყოფს „ც“ ნაწილაკით მარკირებული სახელის/აგენტის მიერ ჩადენილ ქმედებას, იგულისხმობა ყველა შესაძლო ქმედების გამორიცხვა.

(4) „კი არც“ ნაწილაკების კომბინაციაში „კი“ აკეთებს სახელის მარკირებას, „არც“ ნაწილაკი უარყოფს კონტექსტუალურად მოსალოდნელ ქმედებას.

(5) „...ც კი არ“ ნაწილაკების კომბინაციაში „...ც“ ნაწილაკი სახელის მარკირებას ახდენს, „კი“ ნაწილაკს კი შემოჰყავს პრესუპოზიცია.

(6) „კი ...ც არ“ ნაწილაკების კომბინაციაში „კი“ აკეთებს აგენტის მარკირებას, ხოლო „ც“ - სახელის მარკირებას (გვაქვს ორმაგი მარკირება).

(7) „კი არ“ ნაწილაკების კომბინაცია აპირისპირებს ხარისხობრივ კატეგორიებს. ასეთ შემთხვევებში ხდება ინფორმაციის დაზუსტება, არ ხდება ფაქტის უარყოფა, ხდება ფაქტის ხარისხობრივი მაჩვენებლის დაკონკრეტება. გარდა ამისა, ამ კომბინაციას გააჩნია დადებითი დენოტაცია ადიტიური ფუნქციით.

ინგლისური და ქართული ენის შეპირისპირებითი ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ქართულ დისკურსშიც ნაწილაკის ფუნქციები და მოქმედების ველი ფართოა, რაც აისახება მის მიერ გამოხატული მნიშვნელობების მრავალფეროვნებაზე. უფრო მეტიც, ჩვენი კვლევა ადასტურებს, რომ აღნიშნული ნაწილაკის მნიშვნელობა დისკურსის/ტექსტის დეკოდირებისთვისაც დიდია. „არც“ და „ც“ ნაწილაკები გვხვდება ინგლისური ენის სხვადასხვა ლექსიკური ერთეულების პარალელურად, რომლებიც, ძირითადად, მეტყველების სხვადასხვა ნაწილებს წარმოადგენს, უფრო ხშირად გვხვდება: ზმნიზედები-even, never და მათი კომბინაცია. ზმნიზედის კომბინაცია უარყოფით ნაწილაკთან „not“ ან ამ ნაწილაკით გამოხატულ ზმნურ უარყოფასთან. გარდა ამისა, „არც“, „არ“, „ც“ და „კი“ ნაწილაკების პარალელურად ინგლისურ ტექსტებში შეიძლება გვქონდეს წყვილი კავშირი - „neither ... nor“ ან უარყოფასთან კომბინაციაში შემდეგი ზმნიზედები: „even“, „at all“, „yet“, „a bit“ და ა.შ.

ინგლისურში ჩვენ მიერ განხილული მაგალითების პარალელურ ტექსტებში უარყოფის გამოხატვის საშუალებებად ხშირად გვხვდება ზმნიზედები: „even“, „never“ დამოუკიდებლად ან უარყოფასთან კომბინაციაში. უარყოფასთან ასევე ხშირად ასოცირდება ზმნიზედები: **still, at all, yet** დამატებითი კონტექსტუალური ნიუანსებით. შეიძლება ითქვას, რომ აღნიშნული ნაწილაკებით გამოხატული უარყოფისას ინგლისურ პარალელურ ტექსტებში გვხვდება უარყოფასთან ასოცირებული ლექსიკური ერთეულები, რომლებსაც აქვს უარყოფის ინტენსიფიკაციის ფუნქცია.

შეიძლება ითქვას, რომ „არ“, „ც“, „არც“ და „კი“ ნაწილაკებით გამოხატული უარყოფა ინგლისურში გამოირჩევა მეტი ლექსიკური მრავალფეროვნებით. ხშირად გვხვდება ზმნიზედა „even“, რომელიც „ც“ ნაწილაკის ფუნქციას შეესაბამება. „ც“ ნაწილაკს მნიშვნელობა გააჩნია მხოლოდ სხვა ლექსიკურ ერთეულთან კომბინაციაში. ინგლისური კი იმავე მნიშვნელობის გამოხატვას ახერხებს დამოუკიდებელი

სემანტიკური მნიშვნელობის მქონე ლექსიკური ერთეულებით, რაც აიხსნება იმით, რომ ქართული სემანტიკური ველი ნაკლებ მარკირებული და შეზღუდულია.

დასკვნა

კვლევამ გვიჩვენა, რომ ფუნქციის მიხედვით ნაწილაკები გამოირჩევა მრავალფეროვნებით. ერთსა და იმავე ნაწილაკს სხვადასხვა კონტექსტში შეიძლება სხვადასხვა მნიშვნელობა ჰქონდეს. კონტექსტის გარეშე ნაწილაკების უმრავლესობის სემანტიკა არ არის გამოკვეთილი, ისინი მრავალფუნქციურია. მათი მნიშვნელობის დადგენა ხდება ძირითადად კონკრეტული გამონათქვამის ფარგლებში. ნაწილაკის პრაგმატულ მნიშვნელობაზე გავლენას ახდენს სხვადასხვა ფაქტორ(ებ)ი.

ნაწილაკების თავისებურებას წარმოადგენს ფარული სემანტიკის გადმოცემა, რომელიც გასაგებია ყველა კონკრეტული ენის მატარებლისათვის და ძნელად მისახვედრია უცხოენოვანისთვის. ნაწილაკებით გამოხატული მნიშვნელობა ხშირად იმპლიციტურია, რაც მათი განმასხვავებელი თავისებურებაა სხვა მეტყველების ნაწილებთან მიმართებაში.

შეპირისპირებითი ანალიზისათვის ხელსაყრელია ნაწილაკები განხილული იყოს როგორც ფუნქციური და არა როგორც გრამატიკული კლასი. ზოგადად, ნაწილაკების უმრავლესობის ფუნქცია არის ადრესანტის დამოკიდებულების გამოხატვა. ნაწილაკები გამოდიან გამონათქვამის ილოკუციური ძალის ფუნქციით, გამონათქვამის ძირითადი ილოკუციური ძალის გამამლიერებლის ან შემასუსტებლის როლში.

კვლევის საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ:

- მტკიცება და უარყოფა განუყოფელია როგორც სემანტიკურად, ასევე, პრაგმატულად. სამეტყველო აქტების დონეზე უარყოფითი წინადადებებს შეუძლია იგივე ილოკუციური მნიშვნელობების გადმოცემა, რაც მტკიცებით წინადადებებს.

- ქართულ ენაში, ისევე როგორც ინგლისურ ენაში, გვაქვს სახელური (კერძო) და პრედიკატული (ზმნური) უარყოფა.

- „ც“ ნაწილაკის მონაწილეობით გამოხატული უარყოფა ქართულში იძლევა იმპლიკატური კოგნიტიური სკალის მოდელს პრედიკატების მზარდი/კლებადი თანმიმდევრობით. ამ შემთხვევაში ხდება სკალის მინიმალური ერთეულის უარყოფა, ამავედროულად, უარყოფილია ამ სკალაზე განლაგებული ყველა პრედიკატი.

- „ც“ ნაწილაკი კონტექსტუალურად ავლენს შემდეგ ფუნქციებს: (1) ახდენს სახელის მარკირებას/აქცენტირებას და ქმნის კერძო უარყოფის მოდელს; (2) იძლევა პრაგმატული სკალის მოდელს და მისი მინიმალური ერთეულის უარყოფით უარყოფს სკალის ყველა ერთეულს; (3) იძლევა შეკვეცილი პრაგმატული სკალის მოდელს და შეკვეცილი სკალის მინიმალური ერთეულის უარყოფით უარყოფს ამ სკალის ყველა ერთეულს.

- „არც“ ნაწილაკი იძლევა კერძო/სახელური უარყოფის მოდელს. იგი შეიძლება გამოხატავდეს უარყოფის არა მარტო რაოდენობრივ, არამედ თვისობრივ მახასიათებელსაც. კერძოდ, „არც“ ნაწილაკი გამოხატავს: (1) სახელურ უარყოფას; (2) უარყოფას ტემპორალური მნიშვნელობით; (3) რაოდენობის/ჯერადობის მინიმალური ერთეულის უარყოფას; (4) დაპირისპირებას.

- უარყოფის კომბინაციაში „კი“ ნაწილაკის კონტექსტუალური ფუნქციებია: (1) სახელის მარკირება; (2) მოლოდინის, შესაძლებლობის, პრესუპოზიციის უარყოფა; (3) ოპოზიციური ერთეულების დაპირისპირება; (4) დამატებითობის გამოხატვა (ადიტიური ფუნქცია); (5) დამატებითობის გამოხატვა დადებითი კონოტაციით;

- „არ“, „ც“, „არც“ და „კი“ ნაწილაკებით გამოხატული უარყოფა ინგლისურში გამოირჩევა მეტი ლექსიკური მრავალფეროვნებით. ინგლისურში ხშირად გვხვდება ზმნიზედა „even“, რომელიც უშუალოდ „ც“ ნაწილაკის ფუნქციას შეესაბამება. „ც“ ნაწილაკს ქართულში მნიშვნელობა გააჩნია მხოლოდ სხვა ლექსიკურ ერთეულთან კომბინაციაში. ინგლისური კი იმავე მნიშვნელობის გამოხატვას ახერხებს დამოუკიდებელი სემანტიკური მნიშვნელობის მქონე ლექსიკური ერთეულებით, რაც შეიძლება ავხსნათ იმით, რომ ამ ასპექტში, ქართული სემანტიკური ველი ნაკლებ მარკირებული და ნაკლებად შეზღუდულია.

- ქართულში უარყოფის გამოხატვის მრავალფეროვნება მიიღწევა არა მარტო „არ“ „ც“ და „კი“ ნაწილაკების კომბინაციით, არამედ მათი ტრანსპოზიციითაც: „არც“, „არც კი“, „კი არც“, „...ც კი არ“, „კი...ც არ“, „კი არ“, „...ც არ“. კერძოდ:

- ✓ „არც“ და „კი“ ნაწილაკების კომბინაცია უარყოფს მოლოდინს, პრესუპოზიციას, რომელიც შემოაქვს ნაწილაკს „კი“.

- ✓ „...ც“ და „არ“ ნაწილაკების კომბინაცია უარყოფს „ც“ ნაწილაკით მარკირებული სახელის/აგენტის მიერ ჩადენილ ქმედებას, რაც გულისხმობს ამ მიმართებით ყველა შესაძლო ქმედების გამორიცხვას.

- ✓ „კი“ და „არც“ ნაწილაკების კომბინაციაში „კი“ აკეთებს სახელის მარკირებას, „არც“ ნაწილაკი უარყოფს კონტექსტუალურად მოსალოდნელ ქმედებას.

- ✓ „...ც კი ... არ“ ნაწილაკების კომბინაციაში „ც“ ნაწილაკი სახელის მარკირებას ახდენს, ნაწილაკს „კი“ შემოჰყავს პრესუპოზიცია.

- ✓ „კი ...ც ... არ“ ნაწილაკების კომბინაციაში „კი“ აკეთებს აგენტის მარკირებას, ხოლო „...ც“ - სახელის მარკირებას (გვაქვს ორმაგი მარკირება).

- ✓ „კი ...არ“ კომბინაცია აპირისპირებს ხარისხობრივ კატეგორიებს, ხდება არა ფაქტის უარყოფა, არამედ მისი ხარისხობრივი მაჩვენებლის დაკონკრეტება. ამ კომბინაციას გააჩნია ასევე დადებითი დენოტაცია ადიტიური ფუნქციით.

- „არც“ და „ც“ ნაწილაკების პარალელურ ინგლისურ ტექსტებში გვხვდება ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც მეტყველების სხვადასხვა ნაწილებს მიეკუთვნებიან. უფრო ხშირად გვხვდება ზმნიზედები - even, never და მათი კომბინაცია. შესაძლებელია

იყოს even ზმნიზედის კომბინაცია უარყოფით ნაწილაკთან no, ამ ნაწილაკით გამოხატულ ზმნურ უარყოფასთან. გარდა ამისა, „არც“, „არ“, „ც“ და „კი“ ნაწილაკები შეიძლება პარალელურ ტექსტებში გვექონდეს წყვილი კავშირი – „neither ... nor“ ან უარყოფასთან კომბინაციაში შემდეგი ზმნიზედები: „even“, „at all“, „yet“, „a bit“ და სხვ.

- უარყოფით მარკერებთან კოლოკაციაში ხშირად იმყოფება გარკვეული ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც კონტექსტუალურად დადებითი კონოტაციის კონტექსტშიც გვხვდება: ჯერ, მაინც, სულაც, თითქოს, სრულიადაც, ერთხელაც, ოდნავაც, ოდნავადაც და სხვ. ზოგიერთი მათგანი შეიძლება გავიდეს ე.წ. პოლარული ლექსიკური ერთეულების ან უარყოფის ინტენსიფიკატორების კატეგორიაში. მათ პარალელურად ინგლისურენოვან ტექსტებში გვაქვს შემდეგი კომბინაციები: „not ... yet“, „n't ... but“, „n't any“, „hardly“, „n't ... at all“, „not a bit“, „never“ და სხვ.

- ქართული ენისათვის დამახასიათებელი ორმაგი უარყოფა, ვან დერ ვუდენის კლასიფიკაციიდან გამომდინარე, წარმოადგენს მეორე და მესამე ჯგუფის ერთგვარ სინთეზს, როდესაც სახეზე გვაქვს უარყოფის თანაწყობა (იძლევა ერთმაგ უარყოფას) და, ამავდროულად, ხდება უარყოფის გაძლიერება/ინტენსიფიკაცია.

- უარყოფის ფორმირებაში ინგლისურ ენაში რაოდენობრივად უფრო მეტი ლექსიკური ერთეული მონაწილეობს, ვიდრე ქართულში. უარყოფითი სემანტიკის მქონე, ნეგაციაში მონაწილე, მასთან ასოცირებული ან კოლოკაციაში მყოფი ლექსიკური ერთეულები სქემატურად წარმოდგენილია ვექტორულ სკალაზე, სადაც ისინი განლაგდებულა მზარდი უარყოფითობის ნიშნით.

- ქართულ ენაში უარყოფითი სემანტიკის ლექსიკური ერთეულები რაოდენობრივად ნაკლებია. თუმცა ისინი ნეგაციას აწარმოებენ სხვა დამხმარე ერთეულების საშუალებით. უარყოფის გამოხატვის მრავალფეროვნება ქართულში მიიღწევა არა იმდენად რაოდენობრივი საშუალებებით, რამდენადაც კოლოკაციაში მყოფი ერთეულების ტრანსპოზიციით, რომელიც სემანტიკურ განსხვავებას იძლევა დისკურსის/ტექსტის დონეზე.

დისკურსში გამოყენებული უარყოფითი მარკერები და უარყოფასთან ასოცირებული ლექსიკური ერთეულები, ფაქტობრივად, წარმოადგენენ ენის ლოგიკურ ოპერატორებს. რა თქმა უნდა, მათ არ გააჩნიათ ლოგიკაში გამოყენებული ოპერატორებისთვის დამახასიათებელი სიზუსტე და ერთმნიშვნელოვნება, თუმცა, ენაში ისინი გამოიყენებიან უაღრესად მოქნილად და ზემოხსენებულ ფუნქციას ასრულებენ ეფექტურად. და ამასთან ერთად, ნათლად ჩანს, რომ დისკურსში ადრესანტისა და ადრესატის ურთიერთობის პროცესში თავისუფალი წარმოსახვითი ფუნქციების რეალიზაციას უწყობს ხელს. აღნიშნული იძლევა ენის რეალიზაციის საშუალებას, როგორც ესტეტიკური ფენომენისა.

სადისერტაციო ნაშრომის შინაარსი ასახულია ავტორის შემდეგ პუბლიკაციებში

1. „არ“, „ც“, „კი“ ნაწილაკები ქართულში და მათი შესაბამისობები ინგლისურში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რეცენზირებადი ელექტრონული ბილინგვური სამეცნიერო ჟურნალი „სპეკალი“, ნომერი მეექვსე, 2012;
2. უარყოფის სისტემა ინგლისურ ენაში, საენათმეცნიერო ძიებანი, XXXV, თბილისი, 2013;
3. უარყოფის სისტემა ქართულში ენაში, ენათმეცნიერების საკითხები, თსუ გამომცემლობა, 2014;
4. ნაწილაკების ფუნქციები რუსულ, ინგლისურ და ქართულ დისკურსში (სტატიის ანოტაცია), ICCEES IX მსოფლიო კონგრესი, 2015, მაკუჰარი, იაპონია

Iakob Gogebashvili Telavi State University

With the right of manuscript

Maia Advadze

**Pragmatic Aspects of Negation in Languages of Different Systems
(based on the material of Georgian and English languages)**

Dissertation Presented for the degree of PhD in Philology (1005)

Abstract

Specialty: Typological Linguistics

Telavi

2015

The Dissertation has been carried out at the Georgian Philology and Foreign Languages and Literature departments of the faculty of Humanities, Iakob Gogebashvili Telavi State University.

Scientific Supervisors:

Manana Rusieshvili, Professor

Nunu Geldiashvili, Professor

Reviewers:

Manana Garibashvili, Professor

Nino Sharashenidze, Associate Professor

The defence of the dissertation will be held on _____ 2015 at _____ at the meeting of the Dissertation Council of the Faculty of Humanities, Iakob Gogebashvili Telavi State University, building _____, room _____.

Address: 1, Kartuli University str.
Telavi, 2200, Georgia
Tel.: +995 350 27 24 01

The dissertation is available at the scientific library of the Iakob Gogebashvili Telavi State University and on web-site: www.tesau.edu.ge

Scientific Secretary of the Dissertataion Council

Prof. Nino Kochloshvili

General description of dissertation paper

The dissertation “Pragmatic Aspects of Negation in Languages of Various Systems” (based on the material of Georgian and English languages) consists of the introduction, four chapters and the conclusion.

In the introductory part the phenomenon of negation is discussed as well as the peculiarities of its expression in languages. Negation is studied within the scope of the antropocentrist-communicative (linguistic anthropology) paradigm which considers the text/discourse to be the highest rank unit. The scope of negation refers to the relations within the text/discourse rather than to the predication within the sentence. The above-mentioned requires negation to be viewed in the pragmatic aspect that implies intersubjectivity (addresser-addressee) to be taken into consideration in the discourse. With such an approach what becomes of priority is the speech act, intention of the addresser, speech impact, relationships of communicants, peculiarities of the speech environment/context, reasons of unsuccessful communication, communication strategies and tactics, etc.

Within the scope of the antropocentrist-communicative paradigm, the survey involves reviewing of the issue of negation at the level of speech acts and defining its functions.

Comparative analysis of means to express negation at the semantic, syntax and speech acts level is conducted within the scope of the given scientific work. Syntax categories of double negation are discussed in linguistics as well as its peculiarities in the Georgian language, litotes, means of implicit negation, negative polarity items in the English language and on the basis similar possible lexical units in the Georgian language, lexical units associated with negation and intensifying ones in the Georgian and English languages.

The aim of the work is to make lexical units defining negation in the Georgian and English languages systematic, define functions of negation in the text/discourse and its illocutionary meaning, classify negative speech acts, functions of such particles as “ც” (too), “ჰო” (even), “ანც” (neither) and “არ” (not), classify negative speech acts expressed with these particles and their comparative analysis with the English language.

The scientific novelty of the work is that it is the first time that the system of negation is being developed in the Georgian language and compared with the English one. The tasks set by us are solved on the basis of principle of modern pragmatics. Namely, language principles of inter-subjectivity, intention of the addresser,

illocutionary meaning of the speech act, etc. English and Georgian fiction is used for the analysis.

Research method. The following research methods have been used:

Selection method. On its basis negative phrases have been identified from the text to be analysed. Georgian and English respective translations have been used as material for analysis.

Descriptive method - linguistic means expressing negation in texts to be analysed and phrases expressing negation in discourse have been classified, respective fields have been established and pragmatic analysis of negative phrases has been conducted.

Comparative method. Comparative analysis has been made between the Georgian first source and respective translation. Peculiarities of transformation of negation in Georgian and English languages have been identified.

Theoretical essence of the dissertation lies in the fact that it is the first time that language universal elements of negation and its comparative analysis are studied in the Georgian language in respect with pragmatics.

Practical value of the dissertation is defined by the fact that internal and inter-language classification of the language phenomenon of negation gives the possibility to understand negation at the discourse level in a new way in the general theoretical light and make comparative analysis of it in the Georgian and English languages.

The structure of work: the dissertation work consists of 176 pages and includes the introduction, four chapters and the conclusion. A list of references and literature used is attached.

The main content of work

Studying negation occupies a significant place not only in linguistics. It has been studied for centuries by the philosophers and logic specialists.

Within the scope of the given work negation is studied within the scope of systemic-semiotic (anthropological linguistics) and antropocentrist-communicative (linguistic anthropology) paradigm of the language. The text has been defined as the scope of negation. However, the fact that the sentence serves as the structural unit of the text is also taken into consideration whereas the word is the structural unit of the sentence. To be more specific, description of means of expressing negation in discourse starts at the systemic level of language and through syntax we drive into the discourse/text until its means of expression and function are studied.

Pieces of work of Georgian and English language authors have been used for analysis (Giorgi Shatberashvili “The Sun of the Dead” (English translation); Mikheil Javakhishvili, Stories (English translation); G. Dochanashvili, “The Winning Pawn”; A. Sulakauri, “A Tiny Branch of the Walnut Tree”; A. Chkhikvishvili “Snow”; James Joyce “The Dubliners”; Ernest Hemingway, Stories; Luis Carrol “Alice in Wonderland”; J. Sallinjer “The Catcher in the Rye”; stories (Georgian translations), etc.

Chapter One – Studying Negation in Linguistics

Studying negation can be divided into three stages according to the paradigm model:

I stage is the ancient period when negation was viewed as the philosophical and logical problem.

II stage: the spheres of philosophy and logic continue to be interested in the phenomenon of negation. The survey of negation as the linguistic problem is mainly connected with the 20th century. The Danish linguist Otto Jespersen is considered to be its founder who studied various aspects of negation starting from morphology to logical aspects of negation and typological research. Further on, the survey of negation was developed in two different directions: 1) Logical, which does not exclude studying the language aspects; 2) typological survey of negation: the linguistic aspect of negation was linked with the sentence which became the scope of negation and this, in its turn, meant its internal link with predication.

In this period many linguists studied typology of negation: P. Karel, O. Dahl, M. Miestamo, M. Dryer, J. Payne, I. Greenberg, etc. Various aspects of negation were also studied by E. Klima, L. Horn, U. Ladusaw, A. Giannakidou, etc. The so-called negative polarity items which were characteristic to the negative context have been identified in this period in the process of investigation.

Linguists used to study syntax characteristics as well: double negation, multiple negation, coordination of negation, etc.

At the mentioned stage of linguistic investigations, the phenomenon of language dichotomy was not considered. Inter-subjectivity as well as textocentrism were not used as well.

III stage: taking into consideration the language dichotomy, the phenomenon of negation is viewed at both systemic and discourse levels, in the inter-subjective and textual context that is pragmatically conditioned. According to the textual-centric approach, the language is viewed as the discourse. The sentence is considered as a unit

and, respectively, part of the text. The text is considered a semantic unit in terms of the meaning.

Text linguistics views the language in the form of communication (oral or written) whereas it uses for analysis those structural units that are bigger than the phrase and the sentence. The speech act is considered to be the minimal unit of speech communication. The speech act is a specific sentence formation in the circumstances of real speech communication.

Functions of negation in the discourse with pragmatic aspect can be studied in the same way as the functions of affirmative phrases. M. Halliday and R. Hassan, T. Givon, G. Tottie, A. Pagano, S. Weng, etc. also studied the functions of negation in the discourse.

Aspects connected with negation in the Georgian language have been studied by R. Marsagishvili, R. Asatiani, N. Khetsuriani. M. Sherazadishvili, etc.

Linguistic analysis of negation in the present work is made in the view of the theory of speech acts. An immediate outcome of communicative actualization of the language system – discourse and the highest level language unit represented by discourse - the text - has been selected as the unit of research. Discourse implies the principle of inter-subjectivity according to which communication takes place between two subjects – the addressee and the addresser. Connecting of the text and negation is argued by the fact that it, as the assertion, is the action of thought of a human being. Respectively, this envisages the intention of the author of the action – the addresser and its realization may even exceed the limits of the sentence. However, it is also possible to come across with such cases when the sentence has the function of the text. Negation is considered from the functional and structural view point and its semantic analysis is applied. The intention of the addresser is in the centre of attention which implies the purpose of the discourse, i.e. illocutionary meaning/force.

Studying negation as the textual phenomenon constructed in an intersubjective manner, is interesting, productive and prospective. It gives the possibility to view negation in more depth, which exceeds the predication defined within the limits of the sentence and demonstrates not only explicit but also implicit aspects.

Chapter II – Means of Expressing Negation in the English Language

Negation at the systemic level in the English language can be expressed through negative lexical units which may initially have the negative semantic meaning or be

produced by various means. These are the means of producing negative lexical units in the English language: affixation, prefixation and word formation.

Lexical units of negative semantics in the English language are characterized by a great variety and represent various parts of speech: 1) verbs of negative semantics; 2) negative pronouns; 3) the so-called n-words; conjunction - neither...nor; 4) negative preposition: without; 5) Lexical pair units, which can be substituted according to the context (depending on whether the context is positive or negative, e.g. some-any, etc.); 6) words, which are not negative in their form but serve the negative meaning: e.g. hardly, scarcely, barely, few, little, rarely, seldom, etc.

Besides, there are lexical units in languages which are always or often in collocation/associated with negation – negative polarity items. Their use is restricted or they are used only in the negative context/scope of negation. Such lexical units are: any (pronoun), yet, ever, until (adverbs), bother (verb), etc. The following word combination as well as phraseologisms also belong to this group: *to lift a finger, to drink a drop, to budge an inch, to hurt a fly, to give a red cent, to bat an eye, to eat a bite, to do a thing, to give a damn/shit, to say a word, to utter a sound, in the least, etc.*

Semantic features of negative polarity items significantly differ from the semantic features of negative quantifiers. Negation expressed by them is more varied. Negative polar lexical units need to combine with the negation expressed by the verb in order to express negation.

Those lexical units that promote their intensification and maximization frequently collocate with the negation. Combination with them, mainly expresses emphasis.

As it is demonstrated above, negation at the lexical level exceeds the limits of negative semantics. Besides negative semantic units, several lexical units that collocate with negation and exist in the scope of negation also belong to this category. Negative lexical units as well as those used in the negative context can be divided as follows according to their semantic features:

(1) lexical units with negative meaning at the morphological level are: nobody, nothing, nowhere and the words derived through affixation: with negative prefixes: -un-, dis-, in/im/il/ir, non-, anti-, contra-/counter-, mis- and the negative suffix: -less;

(2) lexical units with initial negative semantic features: verbs - refuse, deny, reject, etc; adverbs - never, nowhere; preposition - without; conjunctions - neither...nor, neither;

(3) lexical units with diminishing meaning, such as, adverbs: hardly, scarcely, barely, nearly, ever, almost, only, few, little, etc.

(4) substitutive lexical units depending on the negative context: any (some), anybody (somebody), anywhere (somewhere), anything (something), anyhow (somehow), anyone (someone), anyway (somehow), etc.

(5) lexical units associated with negation that promote maximization of negation: until, at all, a bit, any more, yet, etc.

The final four groups of the above-mentioned lexical units that are negative or participate in negation serve as the category of negative polarity items.

At the syntactic level, negation can be expressed by all kinds of sentences: affirmative, interrogative, exclamatory.

The negative affirmative sentence describes the negation of the negative fact/phenomenon or refusal. According to E. Klima, negation can be expressed syntactically in the form of general (sentential/nuclear) and particular (constituent/special) negation.

In natural languages, oppositions are never equal. Not all negative sentences have direct affirmative parts in the same way as not all positive sentences have respective simple negation. Besides, in natural languages we come across constructions which express neither negation nor affirmation. They can be polar either through one or another direction. M. Israel identifies three types of polar oppositions: 1) Contradiction – one expression is correct and the second one – not; 2) Contrary - only one can be true. However, both can be false; 3) Reversal - involves opposition of units placed at the scale rather than opposition of the proposition or the predicate.

Scale category of opposition significantly differs from that of contrary and contradictory. Scales are not propositions and, respectively, will not be able to be false or true. However, scales define the relationship which flows between propositions and the sequence/order of units placed on it.

Negation is one of the operators that reverses the scale. If consequence on the regular scale is upward, it will be downward on the reverse one.

Litotes also serves as the example of syntactic negation in which affirmation is expressed by the negation of the opposite meaning. It is directly linked with contradictory and contrary oppositions. Litotes can be found only in contrary (non-classical) negation cases, that does not exclude the intermediate unit compared with that of contradictory that is subject to the law of excluding the medium: This girl is not unmarried, because married - unmarried excludes any intermediate unit.

It is not unwise to take precautions. In this case, wise – unwise serve as the intermediate units of qualitative assessment of human mind. Thus, it flows from the above that litotes is a scalar category.

One more category of syntactic negation is double negation that implies two various language phenomena: existence of the negative particle or the negative affix (morpheme) and the negative pronoun or adverb intensifying it in the sentence or double negation with one and the same member of the sentence (or group of members). In the first case we deal with the negation and intensification of negation whereas in the second one – negation of negation. Repetition of negation with various sentence members is not admitted in mononegative languages, for example, English.

Motivation for using double negation can be as follows: insufficient degree of possessing information/persuasion; courtesy; irony; pomposity; existence of the respective positive correlant; parallelism of the negative structure; minimization of the process in the direct or contradiction context.

Compared with logic, during double negation is not annulled and assertion is not accepted. Wouden identifies four types of multiple negation: 1) two negative elements refute each other, assertion is obtained; 2) Weakening of negation: one negative element weakens another. The result is between the positive and negative; 3) Negative concord: on the basis of two or more negative elements semantic negation is obtained; 4) Emphatic negation – one negative element intensifies another, the outcome is more rigorous than only with the second negative element.

Thus, the above-mentioned proves that negation at the syntactic level is a much wider concept than simply the sentence with the negative marker. Therefore, it is essential to view it in the wider context which was properly appreciated by the modern linguists. They started learning the functions of negation at the discourse/text level. From this perspective, the background knowledge, intention of the addressee, pre-supposition and illocutionary force fell into the area of interest of the survey.

Implicit and explicit negations are identified at the discourse/text level. Several words with negative semantics as well as word combinations and phrasal expressions that do not possess respective words with positive meaning, belong to the lexical means of expressing implicit negation: adverbs - hardly, barely, scarcely, adverbs with diminutive meanings - few, little, verbs: fail, lack, etc.

Implicit negation is expressed without the lexical units with negative semantics: under the weather – to feel unwell or out of all sorts; wide of the mark – not to the point; irrelevant; incorrect; to close (shut one's eye to smth. – to refuse to see or notice sth (esp. sth unpleasant or bad).

Besides, we can come across the implicit positive as well: when the illocutionary meaning of discourse with the negative lexical unit does not express negation.

In cases of implicit positive and negative, there is a discrepancy between the form and illocutionary meaning/content.

In case of explicit negation, negative expressions can have the following illocutionary functions: to inform/state; to oppose/contradict/compare; to deny/refuse/object; to ask/enquire/request; to regret; to reproach; to encourage; to instruct; to doubt; to order; to forbid; to warn; to wish; to be polite.

It can be stated that phrases with illocutionary meaning under the directives, commissives and expressives express modality whereas the illocutionary meaning of assertives - logical negation.

Such lexical units that do not have semantically negative meaning take part in the formation of negation as well. These are adverbs: hardly, ever, barely, scarcely, at all, a bit, etc.

Systemic elements of the language discussed by us can be placed according to the following sequence in terms of increasing negation:

- 1) Lexical units of positive semantics;
- 2) Lexical units with positive semantics associated with negation with the function of maximization in the text – adverbs: until, at all, a bit, any more, yet, etc.
- 3) Replaceable lexical units depending in negative context: any (some); anybody (somebody); anywhere (somewhere) anything (something), anyhow (somehow), anyone (someone), etc.
- 4) Minimizers, lexical units with diminutive meanings – adverbs and pronouns: hardly, scarcely, barely, nearly, almost, only, few, little.
- 5) Several groups with words of negative semantics:
 - lexical units with inherited negative meaning: fail, lack, refuse, deny, reject.
 - lexical units with inherited negative meaning: adverbs - never and the compound one - nowhere;
 - lexical units with negative meaning which include pronouns, including, compound ones: nobody, nothing, none;
 - negative preposition: without;
 - conjunctions of negative meaning: neither . . . nor, neither;
 - negative lexical units derived by affixation: formed by negative prefixes - un-, in-/im-/ir-/il-, non, dis-, anti-, contra-/counter-, a-, mis- and suffixes - -less;
- (6) lexical units with negative meaning – syntactic negation: particle not (general negation) and determiner no (particular negation).

Means of expressing negation at all three levels of the language – at the systemic elements, syntax and text levels of the language – can be presented in the form of the

scheme (Scheme N 1). Constituent parts of the scheme are placed in terms of increasing negation. The scale starts with the positive lexical units and ends with lexical units taking part in the syntactic negation – negative markers. The scale can be called the scale of negation.

Negation expressed at the discourse level involves two fields: implicit and explicit negation. In case of both of these lexical units at the systemic level of the language take part and, respectively, this will be the lexical field of the language. In its turn, lexical negation is expressed by lexical units with positive and negative systemic meaning. The following got united in the positive systemic essence: lexical units - minimizers associated with negation-in combination with negation and replaceable in the scope of negation. All three groups get united at the systemic level of the language in the group of negative polarity items that includes adverbs and phrasal expressions, pronouns and adverbs. The negative systemic meaning involves: lexical units with negative semantics - initially negative ones (licensors: verbs, adverbs, prepositions, conjunctions and negative markers) and derivative units (derived and formed with negative prefixes and suffixes).

Chapter III – Means of Expressing negation in the Georgian Language

Negation in Georgian at the lexical level of language is mainly expressed by morphological means (prefixes and suffixes), word formation (with particles – არ(ა)/ვერ(ა)/ნუ(რა) (no/not/can't)). lexical units with inherited negative meaning are very rare in the Georgian language. Units associated and collocating with negation are: დიდად, ისედაც, ნამდვილად, სულ(აც), ოდნავ(აც), ოდნავადაც, თითქმის, საერთოდ, ჯერ, აშკარად (largely, still, definitely, absolutely, completely, hardly, almost, overall, obviously), etc.

Double negation is the peculiarity of the Georgian syntax which is compulsory:

- (1) If the negative pronoun/adverb and predicate are disconnected by another word;
- (2) If in the sentence these words are used – არც/ვერც ერთი, არავითარი, ვერავითარი, არამც და არამც, არა თუ, არასგზით, ვერასგზით, არაფრის დიდებით, ვერაფრის დიდებით, არც ერთხელ, ვერც ერთხელ (neither/either, none, no kind of, not by any means; not only; by no means; in no way; not even once), particle არ (not) is essential in front of the predicate.

System of Negation in English

Negation in Discourse									
Syntactic Negation	Implicit Negation				Explicit Negation			Syntactic Negation	
	Lexical Negation								
	Positive Systemic Meaning				Negative Systemic Meaning				
Lexical Items with Positive Semantics	Associated with Negation		Transected Scale	Lexical Items with Negative Semantics					
	Combination with Negation - Maximizing the Negation	Lexical Items Substitutive in the Negative Scope	Minimizers						
	Negative Polarity Items			Lexical Items with Inherited negative Semantics		Derivation		Declarative, Interrogative, Exclamatory/ Imperative Sentences	
	Adverbs and Phrases	Pronouns Adverbs	Adverbs Pronouns	Licensors	Negative Markers	Affixation	Compound		
at all a bit yet ever	(some)-any (somebody)-anybody (somewhere)-anywhere	hardly scarcely barely nearly almost ever only few little	Verbs refuse deny reject Adverbs never Preposition without კავშირო neither nor neither	Particle not Pronoun no	Prefixes un-, dis-, in/im/il/ir-, non-, anti-, contra-, counter-, mis-; Suffixes -less	nobody nothing nowhere			

(3) If the negative pronoun/adverb is used in the function of the pre-positional determinant, a negative particle is necessary in front of the predicate.

(4) If negative particles - არც, აღარც, ვერც, ვეღარც, ნურც, ნუღარც (not even, nor, not any more, neither . . . nor . . .) - are used, a second negative particle is used before the predicate.

(5) If the negative pronoun or adverb follows the predicate, it is necessary to use a negative particle in front of the predicate.

To generalize, double negation comes in the following form:

- negative pronoun/adverb/adjective . . . + არ (not) + predicate
- pronoun/adverb/adjective/particle + არ (not) + predicate
- particle + predicate + pronoun/adverb/adjective.

It can be stated that double negation is derived by the following lexical units: particles - არ(ა)/ვერ(ა)/ნუ(რა) - derived pronouns, adjectives and adverbs, particles არ(ა), ვერ(ა), ნუ(რა), the one associated with negation “ღ ” (“gh”) and particles in combination with negation: „ც“, „არც“.

Based on the classification of Van der Wouden, in the Georgian language we have a certain synthesis of groups two and three: negative concord (double negation gives single negation) and enhancement/intensification of negation.

At the discourse/text level the implicit and explicit negation is demonstrated in the Georgian language as well. In Georgian the example of implicit expression is an idiomatic expression: ეგრე სად არის! - „ასე არ ხდება, არ შეიძლება იყოს“ (How come! This does not happen like this), „რა(ს)/რისი/ვინ + verb“ (“what/whose/who+ verb”), „განა რა+verb“ (“does it really+ verb”), „სად გინახავს/გაგონილა...“ (“what can + verb”, “Have you ever heard . . .”).

Implicit positive is mainly expressed in the following form: „არ+ზმნა“, „განა არ+ზმნა“ (“no+ verb”, “does not it + verb”).

At the discourse level in Georgian as well as English, we have speech acts with the same illocutionary functions. The speech act with the illocutionary function of “insistance” - “... გინდათ თუ არა...” (. . . “I insist that you” . . .) that is characteristic to only Georgian language. Similar to the English language, phrases of illocutionary meaning included in the directives, commissives and expressives express modality. Those that are included in assertives, mostly imply logical negation.

Expression of implicit negation is made with the following phrases:

„რა(ს)/როსი/ვის + verb“, „განა რა + verb“, „რადა + verb“ (“what/whose/who + verb”, “what if + verb”, “is that + verb”).

Besides, we come across the phraseologisms: „ეგრე სად არის!“, „სად გინახავს/გაგონილა...“ (“How come!”, “have you ever seen/heard of...”) that implicitly express negation).

Implicit positive is expressed in the following way: „არ + verb“, „განა არ + verb“ (“not + verb”, “does not it + verb”).

All the above-mentioned is given in the chart (Scheme N 2)

The Georgian language discourse is represented by three fields: implicit and explicit negation and implicit positive. Syntax negation of the Georgian language involves all fields.

Implicit negation is expressed by specific phrases and word combinations.

The negative systemic significance field includes negative particles and lexical units formed by negative affixes and particles, the particle „ღ“ (“gh”) associated with negation.

Units in combination with negation are included in the field of positive combination: particles and certain lexical units.

Implicit positive is also expressed with specific phrases.

The field of double negation involves lexical units derived from negative particles and those particles as well.

In case of expressing the temporal aspect, we come up with particle „ღ“.

Chapter IV – Negation expressed with particles in languages

The particle is the sound, a combination of sounds or words that does not have an independent meaning. It goes before the member of the sentence or the whole sentence and changes the meaning of it in any aspect. Particles are a heterogeneous group of parts of speech. The units that are included in this group do not have a determined lexical meaning and grammatical categories, limited context. Particles often express the attitude of the addresser towards the expressed opinion, weakens or strengthens it.

Later on, the group was joined by phrasal and super-phrasal units as well. Particles started to be discussed as discourse markers. Research was carried out in the wider context – discourse.

Functions of Georgian particles „არ“, „ც“, „არც“, „კი“ and their combinations in the text are discussed within the scope of our survey as well as their corresponding variants in the English language.

In Georgian, combinations of particles „ც“, „კი“ and „არ“ are: „არც“, „არც კი“, „კი არც“, „...ც კი არ“, „კი ... ც არ“, „კი არ“, „...ც არ“.

Particle “არც” in the text expresses the following: (1) negation by name; 2) creates the model of the cognitive scale with increasing/decreasing sequence and neglects its minimal element; 3) expresses the temporary aspect of negation; 4) neglects the minimal unit of amount and repetition.

Particle „კი“ can have an intensifying and contradictory functions in the negative context.

Combination of „არც“ and „კი“ expresses the negation of the minimal unit of contextually expected possible actions.

In case of combination of particles „...ც“, „კი“ and „არ“, the one of „ც“ is added to the name, is stressed/marked and negated. As a result, we come up with the negation marked with particle „ც“.

Combination of particles „კი“ „...ც“ and „არ“ stresses the agent and makes the negation of the minimal units of contextually possible actions.

Particle „კი“ marks the subject and on the scale we come up with the following relevant actions in this situation. The minimal unit of the scale is neglected that pragmatically gives negation of all the predicates existing on the scale.

By means of the combination of “not only” and “but also” comparison is made as well as the opposition in respect with the positive pair:

The combination of „კი არ“ (“not only”) enables comparison, opposition in respect with the positive pair. The combination “კი არ” is similar to the “არამედ” (“but also”) conjunction. However, concepts expressed by them differ functionally. In the event of using the “არამედ” conjunction opposition units do not enter the sentence, information is being specified, it neglects the qualitative index whereas the combination „კი არ“ introduces the opposition unit as well as expressing the addition and verification of the fact.

The combination of particles „...ც“ (“too”) and „არ“ (“not”) neglects the minimal amount of the unit to that particle „ც“ is attached.

System of Negation in Georgian

Negation in Discourse												
Implicit Negation	Explicit Negation										Implicit Positive	
Syntax												
Phrases and Word Combinations	Lexical Items with Negative Semantics	Negative Systemic Meaning								Positive Systemic Meaning		Phrases and Word Combinations
		Word Formation						Negative Particles	Associated with Negation	Combination with Negation		
		Affixation	Derived Lexical Items with the Particles არ(ა)/ვერ(ა)/ნურ(ა)							Particle	Particles	
			ორმაგი უარყოფა									
რა(ს) + ზმნა ვინ + ზმნა რალა + ზმნა ზმნიზედა + თუ განა + ზმნა	უარი გარეშე	უ - ი; უ - ო; უ - ურ; უ - ულ; უ - ოზა; უ - ეზა;	არა - ; არა- ოზა; არა- ეზა;	Pronouns არა-ვინ არა-ფერი არა-ნაირი არა-ვითარი Adverbs არ-სად არა-სოდეს არ-საიდან	Pronouns ვერა-ვინ ვერა-ფერი ვერა-ნაირი ვერა-ვითარი Adverbs ვერ-სად ვერა-სოდეს ვერ-საიდან	Pronouns ნურა-ვინ ნურა-ფერი ნურა- ვითარი Adverbs ნურ-სად ნურა-სოდეს ვერა-სოდეს	არ/ვერ/ნუ; არც	ღ	ც; კი; აკი; ხომ; განა	დიდად ისედაც ნამდვილად ისეც სულ(აც) ოდნავ ოდნავაც ოდნავადაც თითქმის საერთოდ ჯერ აშკარად	არ + ზმნა განა არ + ზმნა	

On the basis of the above-mentioned, the concepts expressed with the particles „აწ“, „ც“, „აწც“ and „კო“ (“neither”, “too”, “not” and “and”) and their combination are formed:

1) Particle „აწც“ (“neither”) gives the model of nominal negation. Besides, it does not negate the contextually expected action.

2) The combination of particles „აწც კო“ (“not even”) neglects the expectation, presupposition that is introduced by the particle “even”

3) In the combination of particles „...ც აწ“, „ც“ marks the noun whereas „აწც“ (“neither”) - neglects the contextually expected relevant action.

4) The combination of „კო აწც“ (“even not”) „აწც“ neglects the action committed by the noun/agent marked with the particle „კო“ (“too”).

5) In the combination of „...ც კო აწ“, „ც“ particle marks the name whereas „კო“ introduces the pre-supposition.

6) In the combination of particles „კო ...ც აწ“, „კო“ marks the agent whereas „ც“ - marks the noun (what we come up with is double marking).

7) The combination of „კო აწ“ (“and not”) particles makes qualitative categories contradict each other. In such cases, the information is specified, the fact is not neglected, the qualitative index of the fact is specified. Besides, this combination has a positive denotation with an additive function.

Comparative analysis of English and Georgian languages demonstrates that the area/field of action of the particle in the Georgian discourse is wide, that is reflected in the variety of meanings expressed by it. The survey proves that the importance of the mentioned particle is great for decoding discourse/text. Particles „აწც“ and „ც“ are on served in parallel with various lexical units of the English language that serve as various parts of speech. The following lexical units are frequently encountered in English texts: adverbs – „even“, „never“ and their combination, combination of the adverb with the negative particle „not“ or the verbal negation expressed by this particle. Besides, along with particles „აწც“, „აწ“, „ც“ and „კო“, the following adverbs can come across in English texts “neither . . . nor. . . ” or adverbs in combination with negation: “even”, “at all”, “yet”, “a bit”, etc.

Adverbs “even”, “never” independently or in combination with negation are frequent as means of expressing negation in texts parallel to examples in English discussed by us. Such adverbs as **still**, **at all**, **yet** with additional contextual nuances are

also frequently associated with negation. It can be stated that during negation expressed with the mentioned particles we come across lexical units associated with negation in parallel English texts that possess the function of intensifying negation.

It can be stated that negation expressed with „აღ“, „ც“, „აღც“ and „პო“ particles is distinguished with more lexical variety in English. The adverb “even” is frequent as well that corresponds to the function of the „ც“ particle. The particle „ც“ can have meaning only in combination with other units whereas in the English language the same meaning is expressed by the lexical units with independent semantic meaning.

Conclusion

Research showed that particles are varied according to function. One and the same particle can have a different meaning in a different context. Without context semantics of the majority of particles is not clear and they serve multiple functions. To define their meaning is possible within the scope of the specific expression. Various factor(s) affect the pragmatic meaning of the particle.

Conveying concealed semantics is the essential peculiarity of particles which is understandable for all specific native speakers and difficult to guess for non-native speakers. Semantics of particles is mainly implicit.

It is useful of the comparative analysis to discuss particles as a functional and not as the grammatical class. The majority of particles expresses attitude of the speaker. Particles serve as the indicator of the illocution of the main power of the expression or the intensifier or weakener of the indicator of the illocution power.

It can be stated on the basis of the research that:

- Assertion and negation are inseparable both semantically and pragmatically. At the level of speech acts negative sentences can convey the same illocution meanings as affirmative ones.

- The Georgian language has the nominal and predicate (verbal) negation.

- Particle „ც“ participates to express negation and in the Georgian language this gives the model of the implicit scale in the increasing/decreasing sequence of predicates. In this case, the minimal unit of the scale is negated whereas at the same time all predicates placed on this scale are negated too.

- Particle „აღც“ gives the model of nominal negation. It expresses negative quantitative and qualitative indices. Namely, 1) nominal negation; 2) negation with its temporal meaning; 3) negation of the minimal unit of the amount/divisibility without remainder; 4) contradiction.

- Contextual functions of particle „ჰო“ in combination with negation are: 1) marking of the noun; 2) negation of the expectation, possibility, pre-supposition. 3) putting against each other opposition units; 4) expressing addition (additive function); 5) expressing addition with positive connotation;

- Negation expressed in English by particles „ნორ“, „ც“, „ნარც“ and „ჰო“ (“nor”, “too”, “neither” and “and/whereas”) is distinguished by a richer lexical variety. In the English language adverb “even” is quite frequently used, which corresponds with particle „ც“. This particle in the Georgian language has meaning only in the combination with another lexical unit. English expresses the same meaning with lexical units having independent semantic meaning. In this respect, the Georgian semantic field is less marked and limited.

- Variety of expressing negation in the Georgian language is achieved not only by means of the combination of particles „ნორ“ „ც“ and „ჰო“ (“not”, “too” and “whereas”) but also their transposition: „ნარც“, „ნარც ჰო“, „ჰო ნარც“, „...ც ჰო ნორ“, „ჰო...ც ნორ“, „ჰო ნორ“, „...ც ნორ“. To be more specific:

- ✓ Combination of particles „ნარც“ and „ჰო“ neglects expectation, pre-supposition which introduces the particle „ჰო“.

- ✓ Combination of particles „...ც“ and „ნორ“ neglects the action committed by the name/agent marked with the „ც“ particle, which implies exclusion of any action in this respect.

- ✓ In the combination of particles „ჰო“ and „ნარც“, „ჰო“ marks the name and „ნარც“ neglects the contextually expected action.

- ✓ In the combination of particles „...ც ... ჰო ... ნორ“, the particle „ც“ marks the name and particle „ჰო“ introduces pre-supposition.

- ✓ In the combination of „ჰო ...ც ... ნორ“, „ჰო“ marks the agent and „...ც“ marks the name (we come up with double marking).

- ✓ The combination of „ჰო ...ნორ“ compares the quality categories. It is not the fact that is denied, it is its quality indicator that is specified. This combination also has a positive denotation with an additive function.

- In parallel English texts of „ნარც“ and „ც“ particles we come across with lexical units included in the various parts of speech, most frequently, adverbs “even, never” and their combination. The combination of adverb “even” with the negative particle “no”, verbal negation. As for parallel texts of particles „ნარც“, „ნორ“, „ც“ and „ჰო“ (“neither”, “nor”, “even” and “whereas”), we may come across with the pair connection - „neither ... nor“ or adverbs combined with negation: „even“, „at all“, „yet“, „a bit“, etc.

- In collocation with genitive markers we frequently come across lexical units which we can see in the contextually positive connotation context as well: ჯერ, მაინც, სულაც, თითქოს, სრულიადაც, ერთხელაც, ოდნავაც, ოდნავადაც, etc. (yet, still, at least, as if, completely not, presumably, once, seemingly, hardly, slightly). Some of them may fall into the category of polar lexical units or intensifiers of negation. The following combinations are provided in the English language parallel texts: „not ... yet“, „n't ... but“, „n't any“, „hardly“, „n't ... at all“; „not a bit“, „never“, etc.

- Double negation characteristic to the Georgian language, based on the classification of Van Der Wooden, serves as a sort of synthesis of the second and third groups, when we come across with the negative coordination (it gives a single negation) and, at the same time, negation is intensified/enhanced.

- In the process of forming negation, more lexical units take part in terms of quantity in the English than in the Georgian language. Lexical units with negative semantics, taking part in negation as well as those associated or collating with it, are schematically presented on the vectorial scale where they are located by the sign of the growing negation.

- In the Georgian language, lexical units of negative semantics are less in amount. However, they form negation by means of auxiliary units which do not have negative semantics. Variety of expressing negation in the Georgian language is achieved through transposition of collocating units rather than quantitative means which gives a semantic difference at the level of discourse/text.

Negative markers used in discourse and lexical units associated with negation actually serve as logical operators of the language. They do not have the precision and unified meaning characteristic to the operators used in logic. However, they are used quite flexibly in the language and they serve the above-mentioned function efficiently. Furthermore, it is obvious that they promote realization of imaginary functions in the process of relationship of the addressor and the addressee in the discourse. The above-mentioned enables the language as the aesthetic phenomenon to be realized.

The main concepts of the dissertation are published in the following works/papers:

1. Georgian Particles ‘სა’, ‘ც’, ‘პო’ and Their Counterparts in English, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Electronic bilingual scholarly peer-reviewed journal SPEKALI, N6, 2012;
2. System of Negation in English Language, Linguistic Studies, XXXV, Tbilisi, 2013;
3. System of Negation in Georgian Language, Issues in Linguistics, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, 2014.
4. Function of Particles in Russian, English, German and Georgian Discourse (Abstract papers), ICCEES IX World Congress, 2015, Makuhari, Japan